

Onderzoekend leren onderwijzen
Een doorgaande lijn in het onderzoeksrepertoire
voor studenten van Hogeschool de Kempel
Jeannette Geldens & Miep van Himbergen
30 mei 2008

Onderzoekend leren onderwijzen

Een doorgaande lijn in het onderzoeksrepertoire
voor studenten van Hogeschool de Kempel

“Om de dingen van nabij te bekijken, moet je er afstand van nemen.”

30 mei 2008

Jeannette Geldens & Miep van Himbergen

Inhoudsopgave

1 Inleiding	1
1.1 Doelstelling en opzet document onderzoeksrepertoire	1
1.2 Wat is onderzoek? Waarom onderzoek?	1
2 Inventarisatie van onderzoeksrelevante aspecten in Kempeldocumenten	5
2.1 Strategisch beleidsplan 2008-2011	5
2.2 Opleidingskader Ruimte voor leren	6
2.3 Notitie eerste fase	7
2.4 Notitie Tweede fase	8
2.5 Activiteitenplannen 2007-2008	8
2.6 Conclusies	10
3 Onderzoeksrepertoire	11
3.1 Beginsituatie van onderzoeksrepertoire op De Kempel	11
3.2 Samenvattend overzicht interviews	34
3.3 Conclusies	40
3.4 Discrepantieanalyse van het onderzoeksrepertoire	42
4 Onderzoekslijn op De Kempel	47
4.1 Voorstel onderzoekslijn	47
4.2 Aanbevelingen onderzoekslijn	51
Literatuur	53
Bijlage 1 Dublin-descriptoren	55
Bijlage 2 ROTOR-cyclus	56
Bijlage 3 Aandachtspunten werkgroep Onderzoekslijn	61
Bijlage 4 Glossarium	63

1 Inleiding

1.1 Doelstelling en opzet document onderzoeksrepertoire

In het strategisch beleidsplan ‘Veranderen en verankeren’ (Hogeschool de Kempel, 2008) is nadrukkelijk aangegeven dat binnen de gehele opleiding een onderzoekslijn moet worden geïmplementeerd. Het voorliggende document heeft als doel te komen tot een uitgewerkt voorstel voor een doorgaande lijn in het onderzoeksrepertoire voor studenten van Hogeschool de Kempel. Daarnaast onderscheiden we twee nevendoelen. Het eerste nevendoel is het bijdragen aan een eenduidige visie op onderzoek voor studenten en docenten van De Kempel. Het tweede nevendoel is een bijdrage te leveren aan het verkrijgen van eenduidig taalgebruik van docenten over onderzoek en onderzoeksrepertoire.

De auteurs bedanken de lector Herman Popeijus voor zijn inbreng en feedback.

Allereerst gaan we in op wat onderzoek is en op het waarom van onderzoekcompetenties in het curriculum van de pabo. Vanuit de ter zake vigerende beleidsdocumenten geven we aan wat de visie van de Kempel is op onderzoek voor studenten en docenten van De Kempel.

We brengen in beeld welke onderzoeksrelevante aspecten naar voren komen in Kempeldocumenten (H.2) en welke aspecten van onderzoek binnen elke fase van de opleiding al aan bod komen (H.3). We achterhalen welke elementen van een onderzoeksrepertoire (houding, kennis en vaardigheden) nodig zijn voor studenten en geven, om aan het doel te beantwoorden, een eerste voorstel voor een onderzoekslijn daarin voor studenten van De Kempel (H.4).

1.2 Wat is onderzoek? Waarom onderzoek?

Wat is onderzoek?

Leraren doen informeel en impliciet al veel onderzoek. Volgens Simons en Ruijters (2001) zou dit alleen meer systematisch, met meer ondersteuning en meer gezamenlijk moeten gebeuren. Op basis van de voor de hogeschool door het Kempellectoraat uitgewerkte visiestukken (Geldens & Popeijus, 2007) is onderzoek omschreven als:

Een gestructureerde manier van werken om gegevens te verzamelen waarmee je op verantwoorde wijze antwoorden kunt vinden op systematisch gestelde vragen met als doel problemen of probleemvragen op te lossen.

Waarom een onderzoeksrepertoire in het Pabo-curriculum?

Er lijkt een nieuwe hype in het onderwijs te ontstaan: leraren dienen meer aan onderzoek te doen. Zo wordt bijvoorbeeld geld gestoken in experimenten met ‘academische scholen’ en ook vernieuwingsfondsen financieren onderzoek door leraren.

Maar is onderzoek door (aanstaande) leraren echt nodig en is dit realistisch? Tot nu toe lijkt onderzoek vooral bestemd voor wetenschappelijke opleidingen. Pabo’s helpen studenten te leren onderwijzen. Relevant en realistisch is daarmee de vraag welk belang (aanstaande) leraren hebben bij het doen van onderzoek.

Vanuit verschillende invalshoeken is op die vraag antwoord mogelijk. Onderzoeken en ontdekken zijn kernen van (voortdurend) leren en ontwikkelen, individueel en collectief.

Onderzoeken vatten we op als een gestructureerde manier van werken om op een verantwoorde wijze gegevens te verzamelen waarmee een onderzoeker antwoorden kan geven op systematisch gestelde vragen met als doel problemen of probleemvragen op te lossen (Geldens & Popeijus, 2007). Onderzoeken is daarmee een gestructureerde vorm van leren die nauw verwant is aan ontdekkend leren (Popeijus & Geldens, 2007).

Waarom is dan naast de in de literatuur vaak genoemde kloof tussen theorie en praktijk, tevens sprake van een kloof tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk? Al in 2003 verscheen vrijwel tegelijk met het rapport van de Onderwijsraad (2003) een rapport van de Adviesraad voor Wetenschaps- en Technologiebeleid (2003), waarin de geringe impact van het onderwijsonderzoek op de praktijk een belangrijk uitgangspunt vormt.

Volgens de Onderwijsraad (2003) gaapt er een diepe kloof tussen wetenschappelijk onderzoek op onderwijsgebied en de onderwijspraktijk zelf. In de onderwijspraktijk blijkt beperkt gebruik te worden gemaakt van de resultaten van onderzoek (Geldens, Popeijus & Bergen, 2003). Zich mede baserend op genoemd onderzoek van Geldens c.s. geeft de Onderwijsraad in 2005 aan dat veel onderwijsontwikkelingen worden ingevoerd zonder of met hooguit empirische evidenties van de effecten (Onderwijsraad 2005).

Samengevat worden vier redenen voor de kloof tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk genoemd (Broekkamp & Hout-Wolters, 2006).

1. Onderzoek levert in de ogen van de praktijk weinig overtuigende resultaten op.
2. Onderzoek levert weinig bruikbare resultaten voor de praktijk op.
3. Practici vinden onderwijsonderzoek niet overtuigend of praktisch.
4. Practici maken weinig (verantwoord en effectief) gebruik van onderwijsonderzoek.

De andere kant van de medaille is dat veel onderzoekers zich ook nauwelijks lijken te bekommeren om de praktijk. In de noodzaak om zich in de academische wereld staande te houden, moeten onderzoekers resultaten van hun onderzoek publiceren in internationale (vooral Engelstalige) tijdschriften. Docenten en leraren zijn er echter niet op gericht internationale tijdschriften te lezen. Ook komt de aard van het onderzoek en het wetenschappelijke karakter van de beschrijving van de onderzoeksresultaten nauwelijks tegemoet aan de behoeften van het Nederlandse onderwijsveld (Obbink, 2003).

In de ontwikkeling van de student kunnen we het leren onderwijzen zien als een eerste fase in een levenslang leren. Bij het leren onderwijzen gaat het om leren van en leren over het onderwijs en het onderwijzen. Dat gebeurt met behulp van authentieke onderwijssituaties waarbij de ontwikkeling van de student als 'teamlid' mede is gerelateerd aan de ontwikkeling van de school. Mede om die reden gebruikt het Kempellectoraat bewust de term aanstaande leraar in plaats van student. De ontwikkeling van de school is teamwork. Het samen verantwoordelijk zijn voor en samen zoeken naar evidenties voor de 'beste' manieren om beoogde ontwikkelingen of doelen te bereiken, is in alle gevallen te zien als vorm van kwaliteitsborging.

Uitgangspunt voor ons is het integrale karakter waarbij samenwerkend en onderzoekend leren en leren onderwijzen hand in hand gaan met professionele ontwikkeling, onderwijsontwikkeling en onderwijsonderzoek. Die integraliteit betreft het inhoudelijke leren van alle betrokkenen, individueel en gezamenlijk, zowel als de vormgeving daarvan. De deelnemers verwerken individueel en gezamenlijk nieuw verkregen informatie (waaronder onderzoeksresultaten) tot nieuwe kennis, vaardigheden en houdingen. Dit betekent dat samenwerkend leren en leren onderzoeken leidt tot individuele zowel als collectieve leerprocessen waarbij leerproces en leerresultaat of leerdoel afwisselend centraal kunnen staan (Popeijus & Geldens, 2007).

In aansluiting hierop noemen Koster, Onstenk en Kallenberg (2008) vier redenen waarom het belangrijk is dat leraren onderzoek (leren) doen. Het hoort bij hun positie als professional (1), waarvan verwacht wordt dat ze een duidelijke visie hebben (2), in innovaties participeren en die zelf ontwikkelen (3), en theorie en praktijk met elkaar verbinden (4). Elk van deze vier aspecten lichten we hieronder toe.

1. Een professional. Een vakbekwame leraar is in staat om te zorgen voor zijn eigen professionele ontwikkeling en de professionele kwaliteit van de beroepsuitoefening. Bij professioneel gedrag hoort een onderzoekende grondhouding: is wat ik doe wel het beste voor mijn leerlingen? En als leraren die vraag oprecht willen beantwoorden, blijven ze steeds bezig om kennis over het onderwijs te verzamelen en te toetsen. Vaak maken ze daarbij gebruik van kennis die door anderen verzameld is, maar ook gaan ze zelf op onderzoek uit. Bij professioneel gedrag hoort een onderzoekende grondhouding.

2. Een onderbouwde visie of standpunt. Van een leraar wordt verwacht dat hij in staat is zijn visie te vormen over onderwijskundige en pedagogische vraagstukken. Leraren bepalen hun standpunt onder meer door literatuur te bestuderen en in gesprek te zijn met collega's, ouders en allerlei andere betrokkenen. Wanneer je als leraar niet genoeg van het onderwerp af weet om een standpunt te bepalen, is onderzoek doen een goede manier om nieuwe kennis te verwerven.

3. Nieuwe aanpak ontwikkelen. Een leraar moet veel dingen tegelijk kunnen zoals kennis overdragen, overzicht houden, begeleiden, de leerstof aanpassen aan de mogelijkheden van de leerlingen. Binnen een zo veelzijdig en wisselend beroep komen regelmatig vragen naar boven die niet met een vast recept te beantwoorden zijn. Voortdurend dient een leraar op (onder)zoek te gaan naar een oplossing voor nieuwe of onbekende (onderwijs)situaties. Een nieuwsgierige, onderzoekende instelling is dan een voorwaarde.

4. Theorie en praktijk verbinden. De theorie over onderwijs blijkt soms onvoldoende toegespitst op de klassenpraktijk. Zo blijken veel taalmethoden te zijn afgestemd op de gemiddelde leerlingen van 'witte scholen'. Hierdoor kun je op een Rotterdamse volkswijkschool zo'n methode niet zomaar gebruiken. Je ervaart dat er een kloof bestaat tussen theorie en praktijk. Een theorie moet op grond van praktijkervaringen worden bijgesteld. Leraren dienen verbanden te kunnen leggen tussen de theoretische en de praktische kennis, en wel in beide richtingen. Onderzoek door leraren kan hier een belangrijke rol spelen.

Maar dan moet er inderdaad wel op een andere manier naar het begrip 'onderzoek' worden gekeken. Onderzoek is zoals hiervoor al aangegeven niet noodzakelijkerwijs iets dat alleen op universiteiten plaatsvindt, jaren duurt, heel ingewikkeld is en vervolgens nauwelijks bruikbaar is voor de praktijk. Onderzoek kan ook van korte duur zijn, sterk praktijkgericht en op een vanzelfsprekende manier door studenten worden uitgevoerd. Dan is onderzoek een instrument een middel dat helpt om de praktijk te verbeteren. Er is sprake van 'praktijkgericht onderzoek'. Praktijkgericht onderzoek omschrijven we als gestructureerde manieren van werken die primair zijn gericht op vragen uit de onderwijsberoepspraktijk. Kernvragen van het onderzoek zijn gericht op kansen en belemmeringen voor onderwijsontwikkelingsactiviteiten op zowel de hogeschool als op haar partnerscholen. De aard van het onderzoek is daarmee ontwikkelingsbegeleidend en kwaliteitsborgend (Popeijus, Geldens, Coenders, Lemmen, & Venrooij, 2007).

Dergelijke onderzoeken vertrekken vanuit praktijkvragen zoals: "Wat vonden de leerlingen van mijn les?"; "Wat hebben ze ervan geleerd?"; "Hebben alle leerlingen er iets van geleerd?". Die vragen zullen vaak direct op de klas betrekking hebben, maar er kunnen ook andere praktijkvragen op schoolniveau zijn: "Hoe kunnen we de autonomie bij leerlingen en leraren vergroten?".

Op individueel niveau zijn er vragen voor de eigen (competentie)ontwikkeling en persoonlijke groei. Van belang is een onderzoekende houding die zich uit in een systematische manier van vragen stellen. Een manier die bruikbaar is om op een gestructureerde manier nieuwe of onbekende zaken te benaderen, te onderzoeken en daarvan te leren.

Als laatste keren we terug naar de vraag of onderzoek door (aanstaande) leraren echt nodig is en of dit realistisch is.

Duidelijk is dat een onderzoekende leraar zijn impliciete kennis ('tacit' knowledge) op een systematische manier moet leren expliciteren. Maar ook is het nodig dat een student de voortdurend op hem af komende (deels) onbekende en nieuwe informatie op een systematische wijze leert te verzamelen en verwerken.

De student moet ook weet gaan krijgen van de bestaande kennis over onderwijs en schoolontwikkeling. Immers theoretische kennis is ook op te vatten als 'gestolde praktijkervaringen' die op een systematische en verantwoorde wijze zijn verzameld en beschreven (Popeijus, Geldens, Coenders, Lemmen & Venrooij, 2007). Op die wijze zal de professionele kwaliteit van de eigen ontwikkeling en die van de school als organisatie daadwerkelijk kunnen verbeteren.

2 Inventarisatie van onderzoeksrelevante aspecten in Kempeldocumenten

In dit hoofdstuk inventariseren we onderzoeksrelevante aspecten die in diverse Kempeldocumenten naar voren komen waaruit blijkt dat De Kempel het ontwikkelen van een onderzoeksrepertoire in het Pabo-curriculum van belang acht.

2.1 Strategisch beleidsplan 2008-2011

Uit het Strategisch beleidsplan 2008-2011 ‘Veranderen en verankeren’ (Hogeschool de Kempel, 2008) komt een aantal onderzoeksrelevante aspecten naar voren. Hiervan wil De Kempel er een aantal handhaven en in de toekomst enkele aspecten verder ontwikkelen. Om welke aspecten het gaat is hieronder aangegeven.

p. 9 **Hoofdstuk 3 Ambities**

Daarmee wil de Kempel de opleiding zijn die leraren opleidt die meer dan startbekwaam zijn. Persoonlijkheden met gevoel voor kinderen, die door onderzoek weten wat werkt en wat niet.

p. 12 **Ambitie B. Stimuleren van kennisconstructie**

Handhaven: Het stimuleren van kennisconstructie wordt ondermeer geprikkeld door het uitvoeren van actieonderzoek als deel van de beroepscompetenties.

Ontwikkelen: Om maximaal aan te sluiten op de wens tot kennisconstructie en de mogelijkheden van zelfsturing bij de student, wil De Kempel de vraagsturing in het programma verder vergroten. Binnen de gehele opleiding moet bovendien een onderzoekslijn worden geïmplementeerd.

Deelname van studenten aan onderzoek en kennisontwikkeling vanuit kenniskringen en lectoraten zal versterkt worden. Ook de Dublin-descriptoren (zie Bijlage 1) krijgen een verstevigde plaats binnen het onderwijs.

p. 17 **Ambitie D. Rijke leeromgeving Studenten**

Bij het verder ontwikkelen van de onderzoekslijn zal het leren en leren onderwijzen binnen de leerwerkgemeenschap een belangrijke leidraad zijn. Zowel stagescholen als studenten krijgen in deze onderzoekslijn een grote inbreng.

p. 18 **Ambitie E. Focus op samenwerking Studenten**

Handhaven: Studenten kunnen deelnemen aan onderzoeksprojecten, onder meer via de lectoraten, waarin eveneens het accent gelegd wordt op samenwerking.

Ontwikkelen: Teneinde het accent op samenwerking verder gestalte te geven, zal De Kempel de komende jaren de onderzoeksopbrengsten in deze richting inbedden in het onderwijs.

p. 25 **5. Samenvatting**

De onderzoeksmogelijkheden bij de instelling worden verder uitgebouwd.

De kleinschalige opzet, de persoonlijke aandacht, de onderzoeksfaciliteiten, het vernieuwende programma, de betrouwbaarheid en de kwaliteitsgerichtheid worden de komende jaren verder verstevigd.

p. 27 **Prestatie-indicatoren**

Ambitie B. Stimuleren kennisconstructie

- ✓ praktijkonderzoek in fase 2 => 80% t.b.v. onderwijsontwikkeling
- ✓ 5 onderzoeksscholen (kenniskringen lectoraten)

2.2 Opleidingskader Ruimte voor leren

Ook uit het document opleidingskader 'Ruimte voor leren' (Commissie Onderwijs Hogeschool de Kempel, 2008), komen onderzoeksrelevante aspecten naar voren.

p. 5 H.1 Visie op het beroep. Een beroep in beweging In meerdere opzichten kan gesproken worden van een kanteling in het denken over onderwijs. Centrale elementen die steeds weer terugkomen zijn

- ✓ de leraar is niet langer uitvoerder van wat anderen bedacht hebben;
- ✓ de leraar is een creatief onderzoeker en ontwerper van leerarrangementen;
- ✓

De Werkveldevaluatiecommissie van Hogeschool de Kempel wenst een afgestudeerde leraar die nieuwsgierig is naar het leren van de kinderen en die een onderzoekende houding etaleert.....

p. 7 H.1 Visie op het beroep. Visie op meesterschap Reflectie en (zelf)-onderzoek (reconstructie) kunnen leiden tot een bewustzijn dat de gegeven praktijk ook op andere manieren vormgegeven kan worden.....

p. 8 H.1 Visie op het beroep. Beroepsbeeld Hogeschool de Kempel ziet een leraar basis-onderwijs als een geïnspireerde vakman, die:

- ✓ nieuwsgierig is naar het leren van kinderen en van zichzelf;
- ✓ niet alleen uitvoert, maar ook onderzoekt en ontwerpt;
- ✓ samen met collega's de ontwikkeling van de school vorm geeft.
- ✓

p. 9 Vanwege de vakinhoudelijke opdracht dient de leraar niet alleen kennis te hebben, maar moet hij iets met die kennis kunnen: dialogiseren, construeren, ontwerpen, onderzoeken.

p. 17 H.2 Visie op opleidingsonderwijs Opleiden van leraren is een vak apart en vereist gezamenlijke scholing in begeleidingsvaardigheden, praktijkonderzoek en kwaliteitszorg.

p. 27 H.6 Consequenties. Consequenties voor de opleider

Vanuit het beroepsbeeld van de leerkracht wordt van de opleider verwacht dat hij:

- ✓ nieuwsgierig is naar het leren van studenten en van zichzelf;
- ✓ studenten weet te inspireren, door vooral naar hen te luisteren en hen te bevragen;
- ✓ bewust en reflectief in het leven staat als cultuurdrager;
- ✓ niet alleen uitvoert, maar ook onderzoekt en ontwerpt;
- ✓

Wanneer de visie op competentiegericht opleiden vertaald wordt naar de praktijk van de opleiding kunnen de volgende kenmerken aan opleiders worden toegeschreven. De opleider:

- ✓ maakt gebruik van 'modelling', 'monitoring' en 'scaffolding' om o.a. de reflectie en zelf-regulatie van de student te ondersteunen;

- ✓ stimuleert studenten om hun handelen te verantwoorden vanuit theorieën/concepten en beroepsidentiteit, o.a. door het eigen handelen ook op die manier te verantwoorden;
- ✓ accepteert en stimuleert de autonomie en de eigen initiatieven van de studenten;
- ✓ gebruikt reacties van studenten om er hun onderwijshandelen, hun instructiestrategieën en hun inhouden op af te stemmen;
- ✓ onderzoekt de concepten van studenten alvorens met eigen concepten te komen;
- ✓ stimuleert studenten om met hem en met elkaar in dialoog te treden;
- ✓ stimuleert studenten om zelf op onderzoek uit te gaan en elkaar vragen te stellen door zelf open en diepgravende vragen aan hen te stellen;
- ✓ probeert de eerste antwoorden of reacties van studenten verder te verdiepen;
- ✓ betreft studenten in ervaringen die tegenstellingen kunnen oproepen met hun oorspronkelijke ideeën en stimuleert vervolgens discussie daarover;
- ✓ wekt en voedt de natuurlijke nieuwsgierigheid van studenten door de reflectieve cyclus te gebruiken, die start met een praktisch probleem en eindigt met toepassing in de praktijk;
- ✓ stemt het aanbod en begeleiding af op de kenmerken van de generatie studenten en de generatie leerlingen waar zij mee te maken krijgen in de beroepscontext.

p. 28 Consequenties voor de student

Van de student wordt verwacht dat hij:

- ✓ nieuwsgierig is naar het leren van kinderen en van zichzelf;
- ✓ kinderen weet te inspireren, door vooral naar hen te luisteren en hen te bevragen;
- ✓ niet alleen uitvoert, maar ook onderzoekt en ontwerpt;
- ✓

2.3 Notitie eerste fase

p. 11 In de stagepraktijk wordt de student eveneens uitgedaagd om zijn beeld van het beroep te verbreden en te verdiepen. De student gaat stagelopen in een leeftijdsgroep waar zijn voorkeur naar uitgaat. Vanuit deze thuisgroep gaan studenten op onderzoek uit in de hele basisschool met als doel hun beeld van het beroep zo breed mogelijk te maken.

p. 12 Binnen de P1-fase krijgt dit vorm binnen het onderdeel vakverbreding. Vakverbreding rekenen-wiskunde richt de aandacht op “getallen”. Daarbij wordt aandacht besteed aan onderzoek doen en strategiegebruik bij leerlingen.

p. 14 Omdat ICT een niet meer weg te denken plaats heeft ingenomen in de maatschappij in het onderwijs én omdat ICT een belangrijk middel kan zijn in het creëren van een krachtige leeromgeving, maken studenten kennis met de mogelijkheden van ICTgebruik binnen het basisonderwijs. Ze gaan onderzoeken en zelf ervaren welke mogelijkheden er zijn en op welke wijze ICT kan worden ingezet tijdens de lessen.

p. 15 Binnen het onderdeel ‘Erfgoedweek’ wordt aandacht besteed aan cultuureducatie in smalle zin: Kunsteducatie en Erfgoededucatie. Studenten onderzoeken in de erfgoedweek de educatieve mogelijkheden van cultureel erfgoed binnen het eigen onderwijs in de praktijk.

p. 30 Door de opzet van de stage en de eis dat de student zijn competentieniveau (op basis van de kritische kernen) aantoont binnen een digitaal portfolio wordt toepassing van inzicht en kennis voortdurend gevraagd. Op deze wijze leren studenten problemen gerelateerd aan het vakgebied van leerkracht basisonderwijs op te lossen. Ze doen dit in dialoog met anderen, waaronder de tutor, medestudenten maar ook hun mentor op de stage.

We verwachten dat studenten een onderzoekende houding hebben. Om dit vorm te geven is er gekozen voor de ontwikkeling van een onderzoekslijn binnen de opleiding waardoor studenten in aanraking komen met het zelf doen van onderzoek.

2.4 Notitie Tweede fase

p. 12 Het onderdeel KIG behelst een intensief aanbodprogramma van twee weken, waarin studenten d.m.v. colleges, gastsprekers en opdrachten met allerlei facetten van het thema in aanraking worden gebracht. Na het aanbodprogramma gaat de student aan de slag met een onderzoekopdracht, voert hij literatuurstudie uit, volgt hij het vervolgaanbod (effectief omgaan met rekenproblemen, effectief omgaan met taalproblemen en taalzwakke kinderen, leerproblemen binnen OMW en effectief omgaan met gedragsproblemen) en bereidt hij zich voor op de toetsing.

p. 17 Hogeschool de Kempel kiest bewust voor het integreren van onderzoek in het curriculum. Er is voor gekozen om onderzoek te integreren binnen de competenties op K2- en K3-niveau. In de K2-fase kunnen de studenten ook aanbod volgen over het plannen, uitvoeren en evalueren van actieonderzoek.

p. 42 Ambities voor de toekomst

Hogeschool de Kempel beschrijft haar ambities in het strategisch beleidsplan 2008-2011.

Voor de tweede fase van de opleiding liggen deze ambities met name op het vlak van:

- ✓ Versterken onderzoekslijn.
- ✓

2.5 Activiteitenplannen 2007-2008

Uit de activiteitenplannen van 2007-2008 komen de volgende onderzoeksrelevante aspecten aan de orde.

Uit activiteitenplan 2007-2008 COO

p. 28 Doelstelling: Lijn onderzoeksvaardigheden		
Groep	Taak	Activiteiten in tijd
COO Accorderen en integreren lijn onderzoeksvaardigheden in opleidingsconcept (zie E).	Aansturen werkgroep.	Opleveren lijn onderzoeksvaardigheden feb 2008.
Faseteam 1	Implementatie onderzoeksvaardigheden.	
Faseteam 2	Implementatie onderzoeksvaardigheden	
Lectoraten:		
Kempellectoraat directe input en feedback geven aan werkgroep.		

p. 14 Onderzoekslijn: aansturen werkgroep, oplevering onderzoekslijn begin 2008.

p. 40 Doelen:

1. Operationaliseren en implementeren van onderzoekslijn binnen de opleiding.
2. Concretiseren onderzoekslijn i.s.m. Werkgroep onderzoekslijn, implementeren onderzoekslijn

Activiteiten (incl. tijdpad):

1. oplevering eerste versie onderzoekslijn 1 februari 2008.

Een werkgroep onderzoek bestaande uit Jeannette Geldens, Miep van Himbergen en Hilde Douma wordt in juli 2007 ingericht om een voorstel voor een doorgaande onderzoekslijn uit te werken. Vanwege andere werkzaamheden heeft Hilde Douma niet aan de werkgroep deelgenomen.

- overleg faseteams met ‘werkgroep’ onderzoek
- concept onderzoekslijn ter accordering naar COO (01-02-2008)
- uitwerking op operationeel niveau (datum notitie inrichting)
- voorbereiding implementatie in 2008-2009

2. COO neemt contact op met de werkgroep ‘onderzoekslijn’.

- Plan van groep voor 1 februari 2008
- Afstemming faseteam 2
- Implementeren (inpassen) uitgewerkte onderzoekslijn in aanbod P-fase en K1-fase.

Verslag/ Opbrengsten:

1. Geaccordeerde onderzoekslijn.

Uit activiteitenplan 2007-2008 Faseteam 1

<p>p. 13 Concretiseren onderzoekslijn i.s.m. groep ‘onderzoekslijn’, implementeren onderzoekslijn</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Contact groep ‘onderzoekslijn’. • Plan van groep voor 1 februari 2008. • Afstemming faseteam 2. • Implementeren (inpassen) uitgewerkte onderzoekslijn in aanbod P-fase en K1-fase.
--	---

p. 14 Concretiseren van de onderzoekslijn op basis van ideeën uit visiestuk (werkgroep in samenwerking met kenniskringen lectoraten). Product wordt voorzien rond maart 2008.

<p>p. 17 Tutorbegeleiding is onderdeel van het primaire proces op de Kempel en een geïntegreerd onderdeel binnen het programma/curriculum. Dit vraagt om een beschrijving van de visie op begeleiding en de operationalisering ervan. Basis vormen de onderzoeksresultaten van het Kempellectoraat (maart 2008).</p>	<p>COO/Faseteams</p>	<p>M.m.v. tutorteams Dit kan onderdeel zijn van beide notities en/of het opleidingskader. Integreeren met ontwikkeling van de portfolio, de reflectie- en de onderzoekslijn.</p>
---	----------------------	--

Uit activiteitenplan 2007-2008 Faseteam 2

<p>p.13 Operationaliseren en implementeren van onderzoekslijn binnen de opleiding.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Overleg faseteams met ‘werkgroep’ onderzoek. • Concept onderzoekslijn ter accordering naar COO (01-02-07). • Uitwerking op operationeel niveau (datum notitie inrichting) • Voorbereiding implementatie in 08-09.
---	--

Uit activiteitenplan 2007-2008 Kempellectoraat

Prestatie-indicator: Bijdragen aan de professionalisering en in het bijzonder aan de onderzoeksvaardigheden van docenten en studenten van de hogeschool en van leraren van de partnerscholen via curriculum- en persoonlijk ontwikkelingsplan gerelateerde activiteiten.

Activiteiten: Bijdragen aan concretiseren en implementeren van het plan voor een onderzoekslijn binnen het curriculum. Associate lector participeert in 2007-2008 in Werkgroep onderzoekslijn.

Opbrengst: Onderbouwde en integratieve ‘onderzoekslijn’ in het opleidingsconcept (juni 2008).

Uit activiteitenplan 2007-2008 Interactumlectoraat

Prestatie-indicator: Bijdragen aan aanpassing van curricula, professionalisering van docenten of verandering van opleidingsstructuren.

Activiteiten: Bijdragen aan concretiseren en implementeren van het plan voor een onderzoekslijn binnen het curriculum. Een lid van de Kempelkring participeert in de werkgroep.

Opbrengst: een verantwoorde lijn onderzoekend leren in het curriculum van de Kempel (streefdatum mei 2008).

2.6 Conclusies

Uit de inventarisatie van de onderzoeksrelevante aspecten in Kempeldocumenten, is duidelijk dat CvB, COO en Faseteam 1 en 2 in hun documenten (‘Strategisch beleidsplan, Opleidingskader Ruimte voor leren, Notitie Eerste fase, Notitie Tweede fase’) aspecten van onderzoek voor de opleiding van leraren basisonderwijs benadrukken.

We concluderen dan ook dat het ontwikkelen van de onderzoekslijn logisch en rechtstreeks voortvloeit uit de strategische beleidsdocumenten.

In de activiteitenplannen 2007-2008 van COO, Faseteam 1, Faseteam 2, Kempel- en Interactumlectoraat worden activiteiten beschreven met betrekking tot onderzoek en de onderzoekslijn voor het studiejaar 2007-2008.

Onze slotconclusie is dat De Kempel de komende jaren bijzondere aandacht wil besteden aan (ontwikkelingsbegeleidend) praktijkgericht onderzoek en dat zij voor de studenten een onderzoekslijn binnen het curriculum wil ontwikkelen en implementeren.

Punt van aandacht is de vraag of het noodzakelijk dan wel wenselijk is en zo ja hoe (specifiek) elementen uit het onderzoeksrepertoire te toetsen.

3 Onderzoeksrepertoire

In dit hoofdstuk brengen we in beeld welke aspecten van onderzoek binnen elke fase van de opleiding op De Kempel al aan bod komen. In het onderstaande schema wordt een overzicht gegeven van de opleiding (Commissie Onderwijs Hogeschool de Kempel, 2008; Faseteam 1 Hogeschool de Kempel, 2008; Faseteam 2 Hogeschool de Kempel, 2008).

In schema ziet de opleiding er als volgt uit:

	blok 1	blok 2	blok 3	blok 4
P-fase	Oriëntatie op studie en beroep		BA 1	BA 2
K1-fase	BA 3	BA 4	BA 5	BA 6
K2-fase	KIG	K2-competenties		Minor vrij
K3-fase	LFT	Minor vak		Blokstage en afstuderen
		K3-competenties		

Met behulp van een format bevragen we enkele collega's van P1, P2, BA1 t/m BA6.

3.1 Beginsituatie van onderzoeksrepertoire op De Kempel

In het eerste format geven we een overzicht welke interviews met welke personen plaatsvinden. In de volgende formats staan de interviewresultaten vermeld per onderwijsarrangement. Hiermee geven we een overzicht van wat er dit schooljaar (2007-2008) op de Kempel gebeurt aan onderzoeksmatige activiteiten met studenten.

Onderzoeksactiviteiten door studenten	Interview met	Interview door
	P1 BBV Miep	/
	P1 Vak Mirjam W.	Miep
	P1 Beroepsv. Frank	Miep
	P2 BA1 Mirjam W.	Miep
	P2 BA2 Lianne	Miep
	K1 BA3 Mark S., Herbert	Jeannette
	K1 BA4 Frans, Herbert	Jeannette
	K1 BA5 Trudi	Jeannette
	K1 BA6 Annemiek, Helga	Jeannette
tutorbegeleiding	P1 Karel	Miep
tutorbegeleiding	K1 Hilde	Miep
tutorbegeleiding	K2 Mark W.	Jeannette
tutorbegeleiding	K3 Mirjam W.	Miep
actie-onderzoek (competentie col)	K2 Hilde	Miep
actie-onderzoek (competentie col)	K3 Hilde	Miep
werken met Kempelcompetenties	P en K1 Miep	/
werken met Kempelcompetenties	K2 en K3 Miep, Jeannette	/

Onderwijsarrangement: P1 beroepsbeeldverheldering (BBV)**Datum:** 10-12-2007 **Gesprek met:** Miep van Himbergen **Door:** Jeannette Geldens **Uitvoerende docenten:** Miep, Wil, Klazien (OND)

Bij beroepsbeeldverheldering sluit de opleiding aan bij het subjectieve beeld van de student en biedt de opleiding aanbod gericht op de verbreding en verdieping van dit beroepsbeeld. Dit aanbod wordt verzorgd door de vaksecties en de sectie onderwijskunde (Faseteam 1 Hogeschool de Kempel, 2008).

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor Docentcompetenties?
Blok 1+2	Literatuur bestuderen over de dag van de leraar m.b.v. competenties.	Literatuur samenvatten, essenties vatten.	Aanwezigheid van de theorie.	Studenten helpen de essenties uit de literatuur te halen.
	Onderwerpen herkennen in de praktijk van de competenties.	Observeren, gesprekken, interviews met mentor en andere collega's in de basisschool.	Aanwezigheid van bewijzen uit de praktijk.	Studenten helpen in de praktijk relevante zaken te herkennen en te duiden, gesprekken te voeren en de informatie te interpreteren.
	Eigen kijk weergeven.	Theorie en praktijk verbinden en hieraan eigen mening verbinden.	Eigen kijk.	Studenten helpen eigen mening te vormen.
	Samenhang theorie, praktijk en eigen kijk.	De drie lagen per thema verbinden.	Samenhang.	Logische verbanden leggen tussen theorie, praktijk en eigen kijk.
	Bevragen van mentor en andere betrokken op de basisschool.	Vragen stellen, antwoorden vastleggen, conclusie trekken.	Wordt niet getoetst.	Studenten leren vragen stellen en de data verwerken.
<p>Wat is mijn conclusie? In potentie zijn erin Beroepsbeeldverheldering goede mogelijkheden om onderzoeksrepertoire van studenten te ontwikkelen, maar dat is nu toe niet als leerdoel, als te ontwikkelen onderzoekscompetentie ingezet. Bijv. we leren studenten niet expliciet hoe ze essenties uit de literatuur kunnen samenvatten, hoe ze een gesprek met de mentor kunnen houden, hoe ze hun eigen kijk kunnen formuleren en verantwoorden.</p>				
<p>Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? Een onderzoekscompetentie zou een expliciete plaats kunnen krijgen. Ik denk aan de onderdelen die bij de conclusie genoemd staan. Bijv. de essenties uit de literatuur kunnen samenvatten, hoe studenten een gesprek voeren met de mentor, vragen stellen, hoe data verwerken en conclusie trekken, hoe ze hun eigen kijk kunnen formuleren en verantwoorden m.b.t. de praktijk en de theorie.</p>				
<p>Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat gesprek voeren: vragen stellen, data verwerken en conclusie trekken.</p>				

Onderwijsarrangement: P1 fase, vakverbreding (OND01/ OND02)**Datum:** 16-01-2008**Gesprek met:** Mirjam Wouters **Door:** Miep van Himbergen**Uitvoerende docenten:** Mirjam Wouters, Marja Wijnen, ...

Vakverbreding rekenen-wiskunde richt de aandacht op “getallen”. Daarbij wordt aandacht besteed aan onderzoek doen en strategiegebruik bij leerlingen. Vakverbreding Nederlands richt de aandacht op jeugdliteratuur door aanbod te verzorgen rondom: klassiekers binnen de jeugdliteratuur (zowel proza, poëzie als prentenboeken), websites over jeugdliteratuur, de Kinderboekenweek en de opbouw van een eigen Literaire Jeugdcanon.

Onderwijskunde besteedt aandacht aan leren en ontwikkeling van kinderen (leer- en ontwikkelingspsychologie), observeren, didactisch (o.a. les-schema's en lesopbouw) en pedagogisch handelen (Faseteam 1 Hogeschool de Kempel, 2008).

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
1-2	Observeren van kinderen: (in overleg met mentor) - observatievraag formuleren - observatiemethode kiezen - observeren - analyseren met theorie - conclusies en aanbevelingen	- observeren - formuleren observatievragen - keuze van observatiemethode - analyseren - conclusie trekken	- observatie/interpretatie - vraag in meetbare termen - kwaliteit theoriekoppeling - samenhang vraag-conclusie	
	De term onderzoeken wordt niet genoemd.			
Wat is mijn conclusie? Kunnen we wel onderzoek noemen, (om kinderen beter te leren kennen en begrijpen). Misschien wel wat meer aandacht voor een nieuwsgierige houding... leren van vraagstelling.				
Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? /				
Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat/				

Onderwijsarrangement: P1 fase, beroepsvaardigheden (BVA)**Datum:** 5-3-2008**Gesprek met:** Frank Coenders **Door:** Miep van Himbergen**Uitvoerende docenten:** Frank Coenders, Rik Sieben, Raoul Basart, Lianne Nagtegaal, Mark Wouters, Gerrie van Deuren, Marcel Lemmen.

Onder beroepsvaardigheden verstaan we algemeen praktische vaardigheden die direct gerelateerd zijn aan de beroepspraktijk maar die vakoverstijgend zijn.

In de P1-fase wordt aandacht besteed aan de volgende vijf beroepsvaardigheden: presenteren, schrijven, communiceren, spel begeleiden, feedback ontvangen en geven.

Van belang is dat de student zich bewust wordt van de voorwaardelijkheid van deze beroepsvaardigheden om een actieve leeromgeving en een prettig pedagogisch klimaat te realiseren in de klas. Daarnaast worden studenten ook bewust gemaakt van de rol van beroepsvaardigheden in de dagelijkse klassenpraktijk.....

Iedere vaardigheid wordt afgetekend door aangewezen bevoegden (docent, mentor of tutor) op een daarvoor bestemde "spaarkaart". Deze "spaarkaart" is een indicatie van de beroepsvaardigheidsontwikkeling van de student (Faseteam 1 Hogeschool de Kempel, 2008).

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
	Nu gebeurt er niets.			
Wat is mijn conclusie? /				
Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? Of we kiezen er voor om daar de studenten onderzoeksvaardigheden aan te leren. Informatie over onderzoeken en één onderzoekje uitvoeren. Of niets mee doen.				
Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat/				

Onderwijsarrangement: BA1 Betrokkenheid**Datum:** 17-01-2008 **Gesprek met:** Mirjam Wouters **Door:** Miep van Himbergen**Uitvoerende docenten:** Mirjam wouters, Yvonne Franzen, Mirjam Welten

Binnen dit beroepsaspect staat betrokkenheid van leerlingen centraal. Op welke wijze kun je als leerkracht de betrokkenheid verhogen?

De vijf betrokkenheidsverhogende factoren “sfeer en relatie, werkelijkheidsnabij, activiteit, aanpassing niveau en het vrij initiatief” komen uitgebreid aan bod. Naast uitgebreide uitleg over betrokkenheid en de factoren die invloed hebben op de betrokkenheid worden deze concreet vormgegeven binnen de vakgebieden.

Binnen dit beroepsaspect wordt het aanbod verzorgd door de vakgebieden Nederlands, rekenen-wiskunde, onderwijskunde, drama, muziek, godsdienst-levensbeschouwing en oriëntatie op mens en wereld (Faseteam 1 Hogeschool de Kempel, 2008).

perio- de	Onderzoeksactiviteiten van het be- treffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaar- digheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
2	Onderzoeken en verbeteren van de betrokkenheid van de kinderen in de stageklas m.b.v. de Leuvense betrok- kenheidschaal: - onderzoeksvraag wordt aangereikt n.l. betrokkenheid verhogen - scoren - interpreteren - theorie verbinden - betrokkenheidverhogende interven- ties bedenken gebruik makend van de theorie	- observeren - bestand observatie-instrument han- teren - interpreteren - interventies bedenken vanuit de theo- rie	- systematisch werken - begrip betrokkenheid - betrokkenheidssignalen - gebruik van het in- strument - conclusie en aanbeve- lingen	
Wat is mijn conclusie? Geleid onderzoek.				
Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? Graag erin houden.				
Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat/				

Onderwijsarrangement: BA2 Werkvormen en instructie**Datum:** 17-01-2008 **Gesprek met:** Lianne Nagtegaal **Door:** Miep van Himbergen**Uitvoerende docenten:** Lianne Nagtegaal (OND), Adri van de Brand (NED), Vincent Klabbbers (RW), Frans van der Maden (OMW), Marianne Lortye (BVO)

Dit beroepsaspect gaat over de verschillende vormen van instructie waar je als leerkracht uit kunt kiezen. Naast het bespreken van instructiemodellen worden verschillende instructievaardigheden zoals concretiseren, schematiseren, modelleren en bordgebruik besproken. Binnen het onderdeel werkvormen leren studenten bewuste keuzes maken tussen de verschillende werkvormen die er zijn. Ze leren welk leergedrag bij kinderen wordt geactiveerd bij een keuze voor een bepaalde werkvorm. De keuze van de instructie en de keuze van de werkvormen moeten studenten kunnen verantwoorden. Binnen de vakgebieden wordt er een koppeling gemaakt tussen instructie en werkvormen en specifieke vakinhouden. Binnen dit beroepsaspect wordt het aanbod verzorgd door de vakgebieden Nederlands, rekenen-wiskunde, onderwijskunde, beeldende vorming en oriëntatie op mens en wereld (Faseteam 1 Hogeschool de Kempel, 2008).

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
4	- vooronderzoek naar gerealiseerde rijke leeromgeving met nadruk op: 1. werkvormen 2. instructievormen 3. interactievormen Door observaties en gesprekken met de mentor - overzicht van de voorgekomen vormen	- Observeren - Gesprekken voeren - Inventariseren - Onderzoeksvraag beantwoorden	???	- onderzoekskader en onderzoeksonderwerp, onderzoeksdoel goed neerzetten samen met de student - verbinden van de vakinhouden aan dit aspect
Wat is mijn conclusie? BA is nog in ontwikkeling. Ook de onderzoekscomponent is (nog) niet uitgekristalliseerd. Is wellicht wel mogelijk. Dit zijn dus gedachten die in dit gesprek naar voren kwamen. Dit is niet in de BA-groep besproken. Hebben jullie ook naar de tutorlijn gekeken? M.n. onderzoeken van eigen vaardigheden en ontwikkeling.				
Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? Onderzoeksdoel en subdoelen zouden we hier de studenten moeten aanreiken. Eventueel aangevuld met eigen aspecten.				
Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat/				

Onderwijsarrangement: BA 3 Methodes en leerlijnen**Datum:** 09-01-2008 **Gesprek met:** Herbert Mouwen (NED), Mark Sanders (OND) **Door:** Jeannette Geldens**Uitvoerende docenten:** Herbert Mouwen, Marjan van Ooij (NED), Mark Sanders (OND), Henk van Mil (R/W).

In dit beroepsaspect wordt de student zich bewust van de algemeen onderwijskundige en vakspecifieke concepten die ten grondslag liggen aan de inhoud en vormgeving van een methode.

De student gaat tijdens dit beroepsaspect methodelessen kritisch bekijken en op onderdelen aanpassen. Deze aanpassingen moet hij kunnen verantwoorden vanuit onderwijskundige en/of vakspecifieke concepten en ook vanuit de eigen visie op het vak. Na een zorgvuldige analyse van de methode en het in kaart brengen van de beginsituatie van de stageklas komt de student tot een herontwerp van een les. Het verdiepen van de theorie rond het vak en de kennis van de leerlijn maken onderdeel uit van dit beroepsaspect.

Binnen dit beroepsaspect wordt het aanbod verzorgd door de vakgebieden Nederlands, rekenen-wiskunde, onderwijskunde, Engels, godsdienstlevensbeschouwing en oriëntatie op mens en wereld (Faseteam 1 Hogeschool de Kempel, 2008).

Algemeen bij BA3 (overkoepelend): Bij start vindt analyseonderzoek plaats van een methode (aangedragen door docenten). Op het laatst vindt dit nogmaals plaats m.b.v. criteria afkomstig uit verschillende vakken. Er vindt geen methodevergelijking plaats (gebeurt wel bij R/W).

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
1	Fouten analyseren bij spelling bij kinderen: zowel kwalitatief als kwantitatief en op zoek gaan naar relaties tussen beide (NED).	Leren lezen van tabellen en schema's, analyseren, nauwkeurig kunnen werken (NED).	Prestatietoets: in gespreksvorm (NED).	St. helpen bij analyseren en interpreteren, st. een onderzoeksoepzet uitleggen, wijzen op onderzoekshouding o.a. vragen zijn in 1 ^e instantie belangrijker dan het zoeken naar de antwoorden (NED).
	Conclusies uit foutenanalyse kunnen trekken bij spelling (NED).	Concluderen, relaties leggen, verbanden leggen, de resultaten van 1 kind kunnen afzetten tegen de groepsresultaten (NED).	Prestatietoets: in gespreksvorm (NED).	Leren concluderen (NED).
	Literatuur over spellingsstrategieën bestuderen (boek Huizinga) en de juiste strategieën kunnen kiezen bij kinderen (NED).	Vakdidactische kennis over spellingsstrategieën (NED) + kiezen.	Prestatietoets: in gespreksvorm Kennistoets: vakdidactische kennis over spellingsstrategieën (NED).	Spellingsstrategieën uitleggen met talloze voorbeelden Opdrachten, richtvragen en kijkwijzers om st. te helpen de juiste strategieën te kunnen kiezen (NED).

	Leerstofanalyse van de werkbladen, werkboekjes spelling bij taalmethodes (NED).	Leerstof analyseren op spellingsstrategieën, nauwkeurig kunnen werken (NED).	Prestatietoets: in gespreksvorm (NED).	St. helpen bij analyseren en interpreteren, st. een onderzoeksofzet uitleggen, wijzen op onderzoekshouding o.a. vragen zijn in 1 ^e instantie belangrijker dan het zoeken naar de antwoorden (NED).
<p>Wat is mijn conclusie? BA3 NED: Er wordt in minivorm een klein compleet onderzoek gedaan. Gericht op spelling, onderzoeksmatig: wat kunnen kinderen op het gebied van spelling? De kwaliteit (aantrekkelijkheid) van de materialen (werkbladen, werkboekjes spelling bij taalmethodes) onderzoeken. Er is geen casustoets voor BA3 voor dit schooljaar geweest. Algemeen BA3: het analyseren van de methode en het bepalen van de vervolgstappen wordt getoetst.</p>				
<p>Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? Onderzoeksmatige karakter van BA3 handhaven (NED). Algemeen BA3: dat we in BA3 wat explicieter over onderzoek spreken.</p>				
<p>Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat Studenten leren lezen, analyseren en interpreteren. Ze leren om kwalitatieve en kwantitatieve gegevens te leren verbinden (NED). Algemeen BA3: studenten leren gericht op zoek te gaan naar informatie (dit past qua tijd nu niet in de BA, het mag niet ten koste gaan van de vakinhoud).</p>				

Onderwijsarrangement: BA 4 Educatief ontwerpen

Datum: 09-01-2008

Gesprek met: Frans vd Maden (NAO, voorzitter), Herbert Mouwen (NED) **Door:** Jeannette Geldens

Uitvoerende docenten: Herbert Mouwen, Mark Wouters (NED), Janine Swinkels (NAO), Jean Huntjes (AAR), Sjef Schmiermann (GES), Frans vd Maden (NAO, voorzitter), Yolanda Koninks (BVO), Marianne Lortye (BVO), Sanne Schoenmakers (BVO), Lianne Nagtegaal (OND), Frank Coenders (OND), Hilde Douma (OND), Mat Bos (R/W), Henk van Mil (R/W)

In dit beroepsaspect wordt de student uitgedaagd om voor verschillende vakgebieden op een verantwoorde manier een aantal lesactiviteiten te ontwerpen. In beroepsaspect 3 lag de nadruk op het analyseren, beoordelen en herontwerpen van één methodeles.

In dit beroepsaspect wordt het accent gelegd op het ontwerpproces van aaneengeschaalde lesactiviteiten waarbij inhouden vanuit diverse vakgebieden worden geïntegreerd.

Twee vormen van educatief ontwerpen staan centraal: construeren en integreren. Binnen dit beroepsaspect wordt het aanbod verzorgd door de vakgebieden Nederlands, rekenen-wiskunde, onderwijskunde, beeldende vorming en oriëntatie op mens en wereld (Faseteam 1 Hogeschool de Kempel, 2008).

BA4 heeft twee onderwerpen:

1. Construeren: bij R/W doorlopen studenten diagnostische cyclus en van daaruit construeren zij een aantal activiteiten (mini-leerlijn). Bij OMW komt dit terug bij omgevingsonderwijs: studenten gaan m.b.v. kijkwijzer onderzoek doen op stageschool en directe omgeving, gericht op kansen die er liggen voor omgevingsonderwijs.
2. Integratie: verhalend ontwerpen waarbij studenten meerdere vakken binnen een rijkere leeromgeving aanbiedt. Studenten hebben o.a. werkcollege gehad hierover Erik Vos over verhalend ontwerpen.
Werken met onderzoeksgroepen met kinderen: vanuit NED ingezet (expertisecentrum) en van daaruit algemeen OMW, OND gemaakt door o.a. leerpsychologische zaken. Er wordt studenten een model aangeboden hoe ze met kinderen kunnen werken met onderzoeksgroepen. De studenten gaan niet zelf onderzoeken.

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
2 (midden-/bovenbouwstage)	In kaart brengen van eigen stageklas, stageschool, omgeving o.a. m.b.v. kijkwijzer, gesprekken met mentor en andere schoolbetrokkenen (bijv. kinderen, directie, educatieve instellingen, buurthuis).	Begrijpend lezen, vooruit kunnen kijken, planmatig leren werken, gesprekken voeren.	Wordt niet getoetst.	Dit moeten studenten al kunnen.
	Literatuur bestuderen van educatief ontwerpen (verhalend ontwerpen), onderzoeksgroepen, omgevingsonderwijs en vakinhoud (bijv. R/W procenten en verhoudingen).	De juiste literatuur kunnen selecteren en bestuderen, verbanden kunnen leggen, niet fragmentarisch. Leerhouding.	Kennistoets: bestudeerde literatuur wordt getoetst.	Dit moeten studenten al kunnen.

	Leren lessen in samenhang te geven rondom educatief ontwerpen (verhalend ontwerpen), onderzoeksgroepen, omgevingsonderwijs en vakinhoud.	Studenten werken in tweetallen. Studenten hebben twee dingen nodig: 1. durven loslaten: niet op zichzelf staande lessen, maar een reeks in samenhang; 2. als je dan een ontwerp hebt uitgezet, moet je die kunnen koppelen aan en analyseren op vakinhoud.	Casustoets op basis van een aangeleverd ontwerp dossier. Bestaat uit 3 dingen: 1. lessenreeks van R/W 2. onderzoeksgroepen van NED en OMW 3. verhalend ontwerpen (BVO, NED, OMW, OND) Prestatietoets: of principes/uitgangspunten van omgevingsonderwijs en vakconcept (BVO, OMW, R/W) voldoende terugkomen.	Studenten uitdagen, prikkelen, kansen laten zien. Samenhang aangeven tussen alle vakgebieden en de te ontwerpen lessen.
	GES: erfgoedpresentatie (gebaseerd op onderzoek).	Kunnen analyseren, samenwerken in groepsverband, presenteren.	Prestatietoets: groeps-presentatie van erfgoed.	Dit moeten studenten al kunnen.
Wat is mijn conclusie? Vanaf het eerste leerjaar veronderstellen we dat er vaardigheden aanwezig zijn bij studenten, die er onvoldoende blijken te zijn. Bijv. studenten hebben over het algemeen moeite om zich zelf te sturen, het beschikken van vaardigheden zoals het kunnen samenvatten. Studenten pakken pas zaken aan als ze er voor staan (niet vooruit kijken).				
Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? In eerdere fase. Vraag: moeten we beroepsvaardigheden ook niet invullen met voor het beroep noodzakelijke eigen vaardigheden en houding/attitude (leren leren, informatievaardigheden, mondelinge, schriftelijke communicatie).				
Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat onderwijs in samenhang leren ontwerpen.				

Onderwijsarrangement: BA 5 Ontwikkelingsgericht onderwijs**Datum:** 09-01-2008 **Gesprek met:** Trudi Las (voor NED) en Annemiek Ceelen (OND) **Door:** Jeannette Geldens**Uitvoerende docenten:** Trudi Las/Helga (NED), Sanne/Marianne (BEV), Vincent/Jolande/Henk (R/W), Gerrie/San/Karel (G/L), Klazien/Annemiek/Lisanne (OND)

Vanaf dit beroepsaspect lopen studenten verplicht stage in groep 1/2. Het volgen van de ontwikkeling van deze kinderen is wezenlijk om je onderwijs op een verantwoorde wijze vorm te kunnen geven. Vanuit de principes van ontwikkelingsgericht onderwijs leren studenten op welke wijze ze goed zicht krijgen op de actuele ontwikkeling van jonge kinderen en leren ze aan te sluiten bij de zone van naaste ontwikkeling.

Er is binnen dit beroepsaspect nadrukkelijk aandacht voor de materialen en het aanbod in de onderbouw van de basisschool. Vanuit de vakgebieden wordt bekeken hoe je vanuit een specifieke vakinhoud vorm kunt geven aan ontwikkelingsgericht onderwijs. Binnen dit beroepsaspect wordt het aanbod verzorgd door de vakgebieden Nederlands, rekenen-wiskunde, onderwijskunde, beeldende vorming en godsdienst-levensbeschouwing (Faseteam 1 Hogeschool de Kempel, 2008). Aanbod: wat is OGO. Nederlands heeft twee lijnen:

1. beginnende geletterdheid (st. gaan betekenisvolle thematische hoek ontwerpen waarin beginnende geletterdheid aan bod komt: aanbieden van een rijke uitdagende omgeving)
2. en mondelinge communicatie (dat gebeurt in de lessen: 4 workshops (4 onderwerpen: taalaanbod/taalfeedback/ruimte 2. doordenken en praten 3. praten over het gesprek 4. verhalen vertellen): starten altijd met literatuur.

Workshop bestaat altijd uit theorie bestuderen, en de workshop bestaat uit presentatie van de theorie en een videofragment, het leiding geven aan het analyseren van een stukje praktijk m.b.v. theorie.

BA5 kiest ervoor 2 workshops terug te laten komen in prestatie 2 (BA3,4 en BA5). BA 5 komt dan terug met de workshop.

St. moet laten zien dat wat hij in de workshop en van de theorie heeft geleerd, kan gebruiken en verantwoorden.

Belangrijkste bron: boek Mondelinge communicatie van Taalexpertisecentrum. Communicatie: studenten moeten literatuur bestuderen.

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
3	Literatuur over communicatie en beginnende geletterdheid bestuderen.	Literatuur samenvatten, essenties vatten.	Kennistoets: wordt de literatuur bevraagd.	Studenten helpen de essenties uit de literatuur te halen.
	Literatuur presenteren.	Helder en logisch de essentie kunnen presenteren zodat medestudenten er mee aan de slag kunnen.	Wordt niet getoetst.	Leren st. een helder verhaal te presenteren. (dit moet st. kunnen want komt niet expliciet in BA5 naar voren).
	Literatuur toepassen a.d.h.v. videofragment (koppelen theorie-praktijk) o.b.v. kijkwijzer.	Herkennen, analyseren en duiden van stukjes praktijk, eigen conclusies kunnen trekken.	Casustoets: toepassen van literatuur. Prestatietoets: toepassen in de praktijk van de kennis.	

	Studenten gebruiken hun expertrol om samen met medestudenten het video-fragment te analyseren en de conclusies te bespreken.	Met medestudenten bespreken wat zij in het videofragment herkend hebben. Dat moeten ze kunnen bijstellen en aanvullen. Samen met medestudenten conclusies kunnen trekken.	Wordt niet getoetst.	
<p>Wat is mijn conclusie? Vanaf het eerste leerjaar veronderstellen we dat er vaardigheden aanwezig zijn bij studenten, die er onvoldoende blijken te zijn. Bijv. literatuur op essentiële punten samenvatten, presenteren, adequaat verantwoorden van wat de st. doet. Er is een koppeling theorie en praktijk, maar uitleggen waarom doe je wat je doet.</p>				
<p>Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? In eerdere fase. Vraag: moeten we beroepsvaardigheden ook niet invullen met voor het beroep noodzakelijke eigen vaardigheden (leren leren, informatievaardigheden, mondelinge, schriftelijke communicatie).</p>				
<p>Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat koppelen theorie en praktijk (m.b.v. videofragment en stageopdracht) en dat adequaat kunnen beargumenteren.</p>				

Onderwijsarrangement: BA 6 Resultaatgericht werken met leerlingen

Datum: 22-01-2008

Gesprek met: Annemiek Ceelen (OND) Helga van de Ven (NED) **Door:** Jeannette Geldens en Miep van Himbergen

Uitvoerende docenten: Helga (NED), Annemarie (MUZ), Margret (DRA), Mat (R/W), Erik (WO), Rik/Raoul (BEW), Annemiek/Marja/ Klazien (OND)

Dit beroepsaspect staat in het teken van de resultaten van onderwijs. Resultaten kunnen worden gemeten door toetsing maar ook door het observeren en het volgen van leerlingen. Heel vaak gebeurt dit met de bedoeling aan te sluiten bij het niveau van de leerling. Studenten leren systematisch resultaten in kaart te brengen en te verzamelen. Ze leren conclusies te trekken en deze te vertalen in de vormgeving van hun onderwijs. De nadruk ligt op de onderbouw maar er wordt ook gekeken naar "resultaten van onderwijs" in de bovenbouw.

Vanuit de vakgebieden wordt aandacht besteed aan de vakspecifieke kenmerken van toetsing, observaties en het volgen van leerlingen. Binnen dit beroepsaspect wordt het aanbod verzorgd door de vakgebieden Nederlands, rekenen-wiskunde, onderwijskunde, drama, muziek, bewegingsonderwijs en oriëntatie op mens en wereld (Faseteam 1 Hogeschool de Kempel, 2008).

Stageperiode werken met kleuters, 1½ dag stage, werken vanuit Basisontwikkeling, in BA 5 gestart met speelwerktijd en loopt door in BA 6, het resultaatgericht werken met kinderen: hoe kun je aansluiten bij zone van naaste ontwikkeling en wat het je daarvoor nodig (zicht op leerlijnen, ontwikkelingslijnen, goed kinderen kunnen observeren en specifieke behoeften kunnen zien).

Gericht op samenwerken met omgeving: welke gegevens kunnen worden verzameld bijv. bestaande rapportages. Hoe komen rapportages tot stand? Alternatieven zoals kindportfolio. Observeren, registreren en interpreteren. Centraal staat spelontwikkeling van kleuters.

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
4	Observeren, registreren en interpreteren van ontwikkeling van kleuters.	Studenten moeten inzicht krijgen in verschillende systemen van observeren (handelingsgericht, ontwikkelingsgericht) en registreren (o.a. KIJK, HOREB, CI-TO). Dit hebben ze nog niet eerder gehad. De vaardigheid om met verkregen gegevens juist te (interpreteren) analyseren en te concluderen.	1. De student kan gegevens over de ontwikkeling van kleuters op diverse ontwikkelingsgebieden (cognitief, motorisch en sociaal-emotioneel) verzamelen, vastleggen en interpreteren. Het betreft gegevens voor de (vak) gebieden:	O.a. docent kan een practicum observeren aanbieden.
	Zicht krijgen op diverse leer- en ontwikkelingslijnen.	Leer- en ontwikkelingslijnen kennen en kunnen koppelen naar de praktijk.	spel, meten, oriëntatie in ruimte en tijd, grote en kleine motoriek, communicatie, beginnende geletterdheid en muzikale vorming.	Docent moet goede vakkennis hebben en koppeling kunnen maken tussen leer- en ontwikkelingslijn.
	Het werken met het concept Basisontwikkeling: toepassen en verantwoord van eigen handelen.	De 4 B's moeten studenten kunnen toepassen en verantwoorden en hun eigen mening en visie vormen op het werken met jonge kind binnen een krachtige leeromgeving.	2. De student kan voor alle ontwikkelingsgebieden een krachtige leeromgeving ontwerpen, uitvoeren en evalueren die aansluit bij het vastgestelde ontwikkelingsniveau, past binnen de leerlijn, gericht is op niveauverhoging en het bereiken van tussendoelen.	Docent moet visie hebben op meerdere concepten en ervaring hebben met verschillende concepten. Studenten stimuleren een eigen mening te vormen door ze continu te bevragen, te confronteren.
	Ontwerpen, uitvoeren, presenteren van hoekenwerk.	Kennis van de diversiteit van thematisch werken en hoekenwerk.	3. De student kan een bijdrage leveren aan de rapportages aan kleuters, ouders en collega's over het ontwikkelingsniveau op diverse ontwikkelingsgebieden van kleuters.	O.a. studenten stimuleren tot diverse manieren van presenteren, docent zorgt voor een actieve open sfeer waardoor uitwisseling van kennis en ervaring wordt gedeeld.

	Voor de onderdelen Nederlands en OMW gebruiken studenten een onderzoekscyclus. De probleemstelling/onderzoeksvraag is gegeven en studenten onderzoeken op de stage-school en in literatuur naar een antwoord op dit probleem of vraag.	<ul style="list-style-type: none"> - onderzoeksopzet - methodes van onderzoek - data verzamelen - analyseren - conclusie - activiteiten - evalueren 	Nu geen onderzoeksdoelen, wel de ambitie om volgend studiejaar dat toe te voegen.	
--	--	--	---	--

Wat is mijn conclusie? /

Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement?

Voor BA6 hebben de docenten van NED en OMW de ambitie om volgend studiejaar onderzoeksdoelen toe te voegen om studenten te toetsen op onderzoeksvaardigheden.

Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat studenten inzicht krijgen in verschillende systemen van observeren (handelingsgericht, ontwikkelingsgericht) en registreren o.a. KIJK, HOREB, CITO.

Onderwijsarrangement: actieonderzoek

Datum: 16-01-2008 **Gesprek met:** Mirjam Wouters **Door:** Miep van Himbergen

Uitvoerende docenten: Mirjam Wouters, Erik Zagwijn, Hilde Douma

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
1-2-3-4	Alle stappen van onderzoeken worden hier genomen. Zie studiehandleiding.	Allen. Ligt aan keuzes van de student.	De competenties worden getoetst a.d.h.v. criteria. Samenhang met context.	

Wat is mijn conclusie?

De naam actieonderzoek afstemmen op gangbare termen, kijken of de naam de lading dekt. Het is de vraag of de onderzoeksvaardigheden worden getoetst. Weinig studenten volgen het aanbod.

Het formuleren van een leervraag is pittig. Zorg is of er voldoende gelet op de kwaliteit van de onderzoeksvraag?

Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement?

Subjectief concept openen. Valt dat onder de onderzoeksvaardigheden?

Hoe studenten bij aanbod halen?

Studenten die er zijn vinden het erg zinvol. Consultatie is vrijblijvend. Navragen bij K2 tutoren hoe de opbrengsten zijn.

Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat

Onderwijsarrangement: actieonderzoek Datum: 28-01-2008 Door: Miep van Himbergen

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
1-2-3-4	De studenten voeren een compleet onderzoek uit. Het zgn. actieonderzoek. Het is een onderzoek waarbij het vernieuwingsproces van de stageschool als onderwerp van onderzoek wordt genomen.	Vooronderzoek doen. Onderzoeksvraag formuleren. Opzetten onderzoek. Uitvoeren van het onderzoek. Data verzamelen. Data analyseren en interpreteren. Conclusie trekken. Presenteren aan het team.	De inhoud wordt getoetst en niet de kwaliteit van het uitgevoerde onderzoek.	

Onderwijsarrangement: werken met Kempelcompetenties in P- en K1-fase**Datum:** 26 mei 2008 **Door:** Miep van Himbergen

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
1 t/m 4	<p>P en K1: vanuit de didactische competentie (kern 3.1) wordt beschreven: Evaluatie gebruiken om vervolgactiviteiten te plannen en uit te voeren.</p> <p>P en K1: bij meerdere competenties brengen studenten diverse zaken worden in kaart gebracht.</p> <p>P: actuele samenwerkingsvormen, eigen communicatief gedrag, verschillen tussen kinderen, didactische middelen die de betrokkenheid van kinderen verhogen, inrichting lokaal, informatie rondom opvoeders, contacten die de school onderhoudt met zorginstellingen.</p> <p>K1: pedagogisch klimaat, gedrag van leerling, collegiaal overleg, het werken aan schoolontwikkeling, zorgstructuur, welke vaardigheden nodig zijn om contact met een zorginstelling effectief te laten verlopen.</p> <p>K1: Kern 1.1 (interpersoonlijk): Een plan opstelt, uitvoert en evalueert gericht op het mogelijk maken en/of verbeteren van de samenwerking tussen enkele leerlingen in de groep en de begeleiding ervan. Kern 1.2 (interpersoonlijk): Een plan opstelt, uitvoert en evalueert, gericht op het in overleg met de leerlingen, mogelijk maken en/of verbeteren van de samenwerking in de groep. Kern 2.1 (pedagogisch): Het pedagogisch klimaat in kaart brengt; en plan opstelt, uitvoert en evalueert, gericht op het realiseren van een leef- en leeromgeving passend bij de groep; passende opvoedingsmiddelen en -vaardigheden inzet; sensitief en responsief handelt. Kern 2.2 (pedagogisch): Het gedrag van een leerling systematisch en beschrijvend observeert en dit vergelijkt met observaties van andere betrokkenen Voor deze leerling een plan opstelt, uitvoert en evalueert, gericht op bemoedigen, motiveren en activeren.</p>			

<p>Wat is onze conclusie?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In de Kempelcompetenties worden vanaf de P-fase onderzoeksvaardigheden ingezet, maar zijn impliciet aanwezig. 2. Studenten moeten zaken in kaart brengen, evalueren en een vervolgactiviteit opzetten en uitvoeren. In de K1 staat nadrukkelijk dat de studenten een plan op moeten stellen, uitvoeren en evalueren.
<p>Wat zijn onze aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nagaan of in de Kempelcompetenties vanaf de P-fase onderzoeksvaardigheden explicieter kunnen worden ingezet. 2. Een opbouw van onderzoeksvaardigheden vanaf de P-fase ontwikkelen binnen de Kempelcompetenties.
<p>Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat/</p>

Onderwijsarrangement: werken met Kempelcompetenties in K2-fase **Datum:** 3-maart-2008 **Door:** Miep van Himbergen en Jeannette Geldens

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
1 t/m 4	Bij elke kern van de interpersoonlijke, pedagogische en didactische competentie en kern 2 van de competentie omgaan met collega's brengen studenten eerst de praktijksituatie in kaart d.m.v. observatie, criteria en instrumenten. Na deze inventarisatie trekken studenten een (voorlopige) conclusie en formuleren een onderzoeksvraag of doel.	T.a.v. de reflectie op dat handelen gaat het erom dat de student de aanpak en ondersteuning: door systematische oordeelsvorming verantwoordt op basis van: <ul style="list-style-type: none"> • theorieën en/of concepten; • zijn beroepsidentiteit. 	De inhoud en het proces wordt getoetst. Het onderzoeksrepertoire wordt niet getoetst.	
	Bij elke kern van de interpersoonlijke, pedagogische en didactische competentie maken ze op grond hiervan een plan, voeren ze het plan uit en evalueren dit.			
	Bij didactisch R/W en taal wordt gebruik gemaakt van de diagnostische cyclus.			
	Bij kern 1 van de competentie samenwerken met collega's levert de student	T.a.v. de reflectie op dat handelen gaat het erom dat de student de aanpak en		

	<p>d.m.v. praktijkonderzoek en collegiaal overleg een constructieve en productieve bijdrage aan de verbetering van het pedagogisch en vakinhoudelijk/didactisch klimaat van de school. Het praktijkonderzoek is altijd gerelateerd aan de schoolontwikkeling. De student kan het bovenstaande verantwoorden.</p>	<p>ondersteuning: door systematische oordeelsvorming verantwoordt o.b.v.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • theorieën en/of concepten; • zijn beroepsidentiteit. • de relevante vormen van overleg gericht op schoolorganisatie en schoolontwikkeling in kaart brengt; • in overleg met collega's een actieonderzoek plant, gericht op het leveren van een constructieve, productieve bijdrage aan (overlegsituaties over) schoolvernieuwing; • dit onderzoek uitvoert in overleg met collega's en evalueert. 		
<p>Wat is onze conclusie?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bij de interpersoonlijke, pedagogische en didactische competentie wordt de onderzoekscyclus rond gemaakt. 2. Bij de organisatorische competentie wordt de onderzoekscyclus niet gehanteerd. 3. Bij de competentie samenwerken met collega's kern 1 en de competentie samenwerken met omgeving wordt de praktijksituatie wel in kaart gebracht en gaan studenten deelnemen aan die activiteiten. Vanuit het in kaart brengen komt doorgaans geen eigen plan naar voren. 4. Bij de competentie samenwerken met collega's kern 2 wordt actieonderzoek opgezet en uitgevoerd waarbij alle onderzoeksrepertoire aan bod komen. 				
<p>Wat zijn onze aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Omdat er verschillende termen worden gehanteerd zoals actieonderzoek, praktijkonderzoek, praktijkgericht onderzoek enz. is het raadzaam een glossarium samen te stellen zodat eenduidige termen op De Kempel worden gehanteerd. 2. Het werken met competenties zorgt ervoor dat studenten een onderzoeksaanpak hanteren en een gehele onderzoekscyclus doorlopen. Het werken met competenties gebeurt op individueel niveau (m.u.v. actieonderzoek dat gerelateerd is aan schoolontwikkeling) en is bevorderlijk voor een onderzoeksmatige houding en systematisch te werk gaan. 3. We bevelen aan om de kernen van de organisatorische competentie, de competentie samenwerken met collega's kern 1 en de competentie samenwerken met omgeving om de onderzoekscyclus rond te maken. 4. Om de leeropbrengst van het opzetten en uitvoeren van praktijkonderzoek mee te nemen naar de K3-fase en een onderzoeksrepertoire te ontwikkelen, zouden de studenten deze in vuistregels dienen te formuleren. 5. In de begeleiding van de studenten is het aan te bevelen om aan de onderzoekscyclus nadrukkelijk aandacht te schenken. 				
<p>Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat/</p>				

Onderwijsarrangement: werken met Kempelcompetenties in K3-fase / GCT

Datum: 3-maart-2008 **Door:** Miep van Himbergen en Jeannette Geldens

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
1 t/m 4	<p>De student werkt vanuit een holistische insteek aan zijn competenties vanuit een thema dat is gebaseerd op zijn werk-concept en de context.</p> <p>De werkwijze is vergelijkbaar met de werkwijze van de K2-fase nl. in kaart brengen, op grond hiervan een plan maken, het plan uitvoeren en evalueren, bijstellen en vooruitblikken.</p> <p>Het praktijkonderzoek is een onderdeel van samenwerken met collega's en is altijd gerelateerd aan de schoolontwikkeling.</p>	Zie K2-fase.	Zie K2-fase.	
<p>Wat is onze conclusie? Zie K2-fase. De werkwijze biedt voldoende mogelijkheden om onderzoeksmatig te werken.</p>				
<p>Wat zijn onze aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? Zie K2-fase. In de begeleiding van de studenten is het aan te bevelen om de vuistregels (die studenten hebben geformuleerd na het praktijkonderzoek in de K2-fase) te gebruiken zodat een doorgaande ontwikkeling van het onderzoeksrepertoire wordt bevorderd.</p>				
<p>Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat/</p>				

Onderwijsarrangement: P-fase en K1 fase, tutorbegeleiding**Datum:** 4-3-2008 **Gesprek met:** Karel Koolen (P-fase) Hilde Douma (K1 fase)**Door:** Miep van Himbergen**Uitvoerende docenten:** tutores

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
1 t/m 4	Niet expliciet aan bod.			
	<p>Wat komt (op verzoek van de studenten zelf) aan bod in de tutorgroep van Hilde:</p> <ul style="list-style-type: none"> - theorie bestuderen - hoofdlijnen eruit halen - bronvermelding - vergelijken van de sociale kaarten van de diverse stagescholen en samen een conclusie trekken - theorieën samenvatten en analyseren op hoofd- en bijzaken 			
<p>Wat is mijn conclusie? De tutorlijn wordt ontwikkelingsgericht ingezet. De tutorgroep/klas bepaalt met de tutor de invulling. Sommige dingen zijn uniform zoals BIT, beginsituatie, aanpak van een competentie, uitwisselen plan van aanpak. Er vinden groepsvormende activiteiten plaats en veel eigen invulling mogelijk.</p>				
<p>Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? In de TUB zou als vast onderwerp kunnen worden opgenomen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Samenvatten literatuur en screenen op hoofd- en bijzaken. Per BA zoeken naar mogelijkheden. Richtlijnen voor de tutor vaststellen. Doel, subdoelen, hoofdthema, subthema's etc. - Bronvermelding. - Uitwisselen van werkwijzen: onderzoeken van bijv. competenties en dan vergelijken. <p>Wel belangrijk dat de invulling spoort met concrete eisen en opdrachten voor het werken aan studieonderdelen in de BA's. Tip van Frank: In de tutorlijn ook enkele colleges invoegen zodat uniformiteit ontstaat. Ook is tutortraining hierbij belangrijk.</p>				

<p>Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat/</p> <p>In de conceptversie van 31 jan. is het voorstel om in de tutorbegeleiding m.b.t. de onderzoeklijn de onderstaande onderdelen aan bod te laten komen. Graag reactie. Hoe zouden we dit in de P1- en K1fase aan bod kunnen laten komen?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Onderzoekende houding. 2. Informatie selecteren op relevantie. 3. Informatie kritisch op waarde inschatten. 4. Informatie bestuderen en essenties samenvatten. 5. Literatuur verwerken volgens APA-richtlijnen. 6. Presenteren (bijv. met behulp van poster, sheets, powerpoint). <p>Reactie Karel en Hilde: om studenten betekenisvol de bovenstaande onderdelen te leren, dient de inhoud van de BA's te worden meegenomen in de tutorbegeleiding. Dit betekent dat alle tutoren op vergelijkbare wijze de bovenstaande onderdelen in de tutorbegeleiding aan bod moeten brengen.</p>
--

Onderwijsarrangement: K2-fase, tutorbegeleiding

Datum: 4-3-2008 **Gesprek met:** Mark Wouters (K2 fase) **Door:** Jeannette Geldens

Uitvoerende docenten: tutoren

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
1 t/m 4	/	/	/	/
<p>Wat is mijn conclusie? Bij de tutorbegeleiding komen een aantal onderstaande aspecten al aan de orde (punt 2 en 3). Punt 6. Presenteren (mondeling en schriftelijk) wordt nu minder structureel aandacht besteed.</p>				
<p>Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoeklijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? Studenten aanbod geven rondom presenteren (mondeling en schriftelijk) Punt 6. Bijv. Waar moet een goede eindbalans en een goede presentatie aan voldoen.</p>				
<p>Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat/</p> <p>In de conceptversie van 31 jan. is het voorstel om in de tutorbegeleiding m.b.t. de onderzoeklijn de onderstaande onderdelen aan bod te laten komen. Graag reactie. Hoe zouden we dit in de P1- en K1fase aan bod kunnen laten komen?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Onderzoekende houding. 2. Informatie(theorie) selecteren op relevantie. Reactie Mark: bijv. bij taal de juiste toetsen pakken, vanuit praktijk de juiste vragen stellen op het juiste moment. 3. Informatie(theorie) kritisch op waarde inschatten. <p>Reactie Mark op punt 2+3: is binnen de P- en K1-fase van belang. In de K2-fase is 1 van de toetscriteria fundering. Hier passen de onderdelen informatie selecteren op relevantie (2) en informatie kritisch op waarde inschatten (3), duidelijk in.</p>				

4. Informatie(theorie) bestuderen en essenties samenvatten. Reactie Mark: is in K2-fase niet meer aan de orde.
5. Literatuur verwerken volgens APA-richtlijnen. Reactie Mark: wordt momenteel te weinig aandacht aan besteed.
6. Presenteren (bijv. met behulp van poster, sheets, powerpoint).
Reactie Mark: in K2-fase zou je bij de tutorbegeleiding wellicht aandacht kunnen besteden hoe je je presenteert voor een toetsgesprek. Ook wellicht aandacht kunnen besteden aan de schriftelijke verslaglegging (presentatie) in de vorm van een eindbalans in het assessmentdossier.

Onderwijsarrangement: K3-fase, tutorbegeleiding

Datum: 17-3-2008 **Gesprek met:** Mirjam Wouters (K2 fase) **Door:** Miep van Himbergen

Uitvoerende docenten: tutoren

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
1 t/m 4				
Wat is mijn conclusie? Zie K2.				
Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? Zie K2. Verder is het goed nadrukkelijk aandacht te besteden aan de fase van interpreteren, hypothesen formuleren en zo komen tot een goede doelstelling voor het afstudeerplan.				
Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat/				
In de conceptversie van 31 jan. is het voorstel om in de tutorbegeleiding m.b.t. de onderzoekslijn de onderstaande onderdelen aan bod te laten komen. Graag reactie. Hoe zouden we dit in de P1- en K1fase aan bod kunnen laten komen?				
<ol style="list-style-type: none"> 1. Onderzoekende houding Hier aandacht aan besteden: wat verstaan we hieronder? Wat moet een student laten zien? 2. Informatie selecteren op relevantie. Lijkt toch meer een individuele aangelegenheid te zijn, gezien de verschillende thema's die studenten kiezen. 3. Informatie kritisch op waarde inschatten. 4. Informatie bestuderen en essenties samenvatten: is ook in de K3-fase niet meer aan de orde. 5. Literatuur verwerken volgens APA-richtlijnen. Verdient meer aandacht, maar het belang hiervan zou ook duidelijker naar voren gebracht moeten worden in bijvoorbeeld de informatiebrochure. 6. Presenteren (bijv. met behulp van poster, sheets, powerpoint). Belangrijk aandachtspunt. 				

Onderwijsarrangement: (algemeen) P-K1 en actieonderzoek**Datum:** 21-1-2008 **Gesprek met:** Hilde Douma **Door:** Miep van Himbergen

periode	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement	Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?	Wat betekent dit voor docentcompetenties?
				Houding, kennis en ervaring hebben. Willen begeleiden. Analytisch denken
Wat is mijn conclusie? <ol style="list-style-type: none"> 1. Docenten zijn exemplarisch bezig om onderzoek in hun onderwijsarrangement te brengen. 2. Zie BBV en TUB, maar niet structureel. Uitwisselen van verschillende ervaringen en verschijnselen. 3. BA5 en BA6 moeten meer richting competentiegericht werken. 4. Het onderwijsarrangement Beroepsvaardigheden biedt kansen om onderzoek meer in te zetten. 				
Wat zijn mijn aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. dit onderwijsarrangement? <ol style="list-style-type: none"> 1. Houding, kennis en vaardigheden gaan hand in hand, concentrische aanpak. 2. Houding en kennis meer aandacht in het begin, onderzoeks(deel)documentjes analyseren en waarderen, langzaam als ervaring inbrengen. 3. Tub bronvermelding, literatuur verwerken, gesprekken met mentor meer verkennend inzetten BBV, binnen BA wordt het doeactiviteit. 4. Later pas zelf onderzoek doen. In tweede fase onderzoek een keer toetsen. 5. Actieonderzoek: nu meer een onderzoekshouding, nog te weinig beïnvloeden van kennis en vaardigheden. 6. Het is de vraag hoever we hierin moeten gaan? 				

Ervaringen met actieonderzoek op De Kempel Hilde Douma en Erik Zagwijn november 2006

In het studiejaar 2004-2005 is er in het derde leerjaar van de deeltijdopleiding het studieonderdeel 'Actieonderzoek' opgezet en voorbereid. Een daarvan afgeleid begeleidingstraject is in 2005-2006 uitgevoerd in het vierde leerjaar van de voltijdopleiding. In deze trajecten is het doen van onderzoek in de eigen praktijk, in lijn met de contourenschets, gekoppeld aan schoolvernieuwing op de stageschool.

Onderzoek door de Kempelkring (Geldens, Van Himbergen en Steinfort, 2004) laat zien dat zowel studenten, stagescholen als begeleiders enthousiast zijn over de mogelijkheden die praktijk gericht onderzoek biedt, zowel voor de persoonlijke ontwikkeling van de student en de betrokken leraren, als voor de ontwikkeling en implementatie van de schoolvisie.

Deze bevindingen vormen een bevestiging van het onderzoek van Goegebeur en Van Looy (2004) die eveneens tot de conclusie kwamen dat van het doen van actieonderzoek een motiverende werking uitgaat.

3.2 Samenvattend overzicht interviews

In de onderstaande tabel geven we allereerst een samenvatting van de uitgevoerde interviews en onze algemene conclusie en gezamenlijke aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. de onderwijsarrangementen.

periode	Onderwijsarrangement	Onderzoeksactiviteiten van het betreffende onderwijsarrangement Onderzoeksrepertoire (kennis, vaardigheden, houding) van studenten	Wat wordt er getoetst?
Pfase Blok 1+2	Beroepsbeeldverheldering	Samenhang theorie, praktijk en eigen kijk over de dag/week van de leraar m.b.v. 4/6 competenties. Gesprek met mentor: vragen stellen, antwoorden registreren, conclusies trekken.	Theorie, praktijk en eigen kijk worden getoetst. Bevragen van mentor niet getoetst!
Pfase Blok 1+2	Vakverbreding (OND01/OND02)	Systematisch observeren van kinderen: formuleren observatievragen, keuze van observatiemethode, analyseren, verbinden met theorie van ontwikkelingspsychologie, conclusie trekken. De term onderzoek meer gaan gebruiken. Onderzoek als middel om kinderen beter te leren kennen en begrijpen.	Observatie / interpretatie, vraag in meetbare termen is geformuleerd, kwaliteit v.d. koppeling met de theorie, samenhang observatievragen en conclusie
Pfase Blok 1+2	Beroepsvaardigheden	Dit schooljaar (2007-2008) gebeurt er binnen BVA niets aan een onderzoeksrepertoire. Het voorstel is of we kiezen er voor om daar de studenten een onderzoeksrepertoire aan te leren. Dit is informatie over onderzoeken en één onderzoekje uitvoeren. Of binnen BVA onderzoeksrepertoire geen aandacht geven.	/
Pfase Blok3	BA1 Betrokkenheid	Systematisch observeren van kinderen op het gebied van 1 aspect nl. betrokkenheid m.b.v. een aangereikt observatie-instrument (geleid onderzoek)	/
Pfase Blok4	BA2 Werkvormen en instructie	Moet nog worden ontwikkeld. Eerste idee is: in kaart brengen van reeds in de stageklas gehanteerde werk-, instructie en interactievormen. Vanuit deze inventarisatie, een onderzoeksvraag opstellen om de betreffende vormen uit te breiden en te verdiepen.	/
K1-fase Blok1	BA3 Methodes en leerlijnen	Bij NED wordt in minivorm een klein compleet onderzoek gedaan t.a.v. spelling: fouten analyseren spelling bij kinderen + leerstofanalyse van de werkbladen, werkboekjes spelling bij taalmethodes.	Het analyseren van de methode en het bepalen van de vervolgstappen wordt getoetst.

K1-fase Blok2	BA4 Educatief ontwerpen	<p>In kaart brengen, literatuuronderzoek en lessen ontwerpen.</p> <p>Bi R/W doorlopen studenten diagnostische cyclus en van daaruit construeren zij een aantal activiteiten (mini-leerlijn).</p> <p>Bij OMW komt dit terug bij omgevingsonderwijs: studenten gaan m.b.v. kijkwijzer onderzoek doen op stageschool en directe omgeving, gericht op kansen die er liggen voor omgevingsonderwijs.</p> <p>Werken met onderzoeksgroepen met kinderen: vanuit NED ingezet (expertise-centrum) en van daaruit algemeen OMW, OND gemaakt door o.a. leerpsychologische zaken.</p> <p>Er wordt studenten een model aangeboden hoe ze met kinderen kunnen werken met onderzoeksgroepen. Studenten gaan niet zelf onderzoeken.</p>	<p>Casustoets op basis van een aangeleverd ontwerp dossier. Bestaat uit 3 dingen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. lessenreeks van R/W 2. onderzoeksgroepen van NED en OMW 3. verhalend ontwerpen (BVO, NED, OMW, OND)
K1-fase Blok3	BA5 Ontwikkelingsgericht onderwijs	<p>Het werken met het concept Basisontwikkeling: toepassen en verantwoorden van eigen handelen. De 4 B's kunnen toepassen en verantwoorden, speelwerk-tijd (in verschillende mate van sturing door leraar), onderzoek naar materialenkennis (o.a. doelen, lessen).</p> <p>NED: literatuur toepassen a.d.h.v. videofragment (koppelen theorie-praktijk)</p> <p>o.b.v. kijkwijzer: herkennen, analyseren en duiden van praktijk, concluderen.</p>	<p>Casustoets: verantwoording van inhoud en vormgeving van speelwerk-tijd.</p> <p>Prestatietoets: inleveropdracht (moet nog worden aangescherpt).</p>
K1-fase Blok4	BA6	<p>Het werken met het concept Basisontwikkeling: toepassen en verantwoorden van eigen handelen.</p> <p>Onderzoeken van verschillende observatie- (handelingsgericht, ontwikkelingsgericht) en registratiesystemen (o.a. KIJK, HOREB, CITO). Kennis van thematisch werken, ontwerpen, uitvoeren, presenteren van hoekenwerk.</p> <p>Voor de onderdelen Nederlands en OMW gebruiken studenten een onderzoekscyclus. De probleemstelling/onderzoeksvraag is gegeven en studenten onderzoeken op de stageschool en in literatuur naar een antwoord op dit probleem of vraag: onderzoeksoepzet, methodes van onderzoek, data verzamelen, analyseren, conclusie, activiteiten, evalueren.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gegevens over de ontwikkeling van kleuters op diverse ontwikkelingsgebieden (cognitief, motorisch en sociaal-emotioneel) verzamelen, vastleggen en interpreteren. 2. Voor alle ontwikkelingsgebieden een krachtige leeromgeving ontwerpen, uitvoeren en evalueren die aansluit bij het vastgestelde ontwikkelingsniveau, past binnen de leerlijn, gericht is op niveauverhoging en het bereiken van tussendoelen. 3. Een bijdrage leveren aan de rapportages aan kleuters, ouders en collega's over het ontwikkelingsniveau op diverse ontwikkelingsgebieden van kleuters.

			4. De onderzoeksvaardigheden worden momenteel niet getoetst. De docenten Nederlands en OMW hebben de ambitie om dit volgend studiejaar wel te doen.
1-2-3-4	Actieonderzoek	De studenten voeren een compleet onderzoek uit. Het is een actieonderzoek waarbij het vernieuwingsproces van de stageschool als onderwerp van onderzoek wordt genomen. Actieonderzoek wordt als zinvol ervaren voor studenten. Aandachtspunten zijn o.a. de term actieonderzoek definiëren, de lage opkomst van de lessen, het formuleren van de onderzoeksvraag incl. de kwaliteit ervan.	De inhoud wordt getoetst en niet de kwaliteit van het uitgevoerde onderzoek. (willen we hierop toetsen?)
	Kempelcompetenties P-fase K1-fase	1. In de Kempelcompetenties worden vanaf de P-fase onderzoeksvaardigheden ingezet, maar zijn impliciet aanwezig. 2. Studenten moeten zaken in kaart brengen, evalueren en een vervolgactiviteit opzetten en uitvoeren. In de K1 staat nadrukkelijk dat de studenten een plan op moeten stellen, uitvoeren en evalueren.	
	Kempelcompetenties K2-fase K3 fase	1. Bij de interpersoonlijke, pedagogische en didactische competentie wordt de onderzoekscyclus rond gemaakt. 2. Bij de organisatorische competentie wordt de onderzoekscyclus niet gehanteerd. 3. Bij de competentie samenwerken met collega's kern 1 en de competentie samenwerken met omgeving wordt de praktijksituatie wel in kaart gebracht en gaan studenten deelnemen aan die activiteiten. Vanuit het in kaart brengen komt doorgaans geen eigen plan naar voren. 4. Bij de competentie samenwerken met collega's kern 2 wordt actieonderzoek opgezet en uitgevoerd waarbij alle onderzoeksrepertoire aan bod komen.	
Pfase Blok 1-4	Tutorbegeleiding in P-fase K1-fase	Elke tutorgroep/klas bepaalt met de tutor de invulling van de TUBs. Sommige dingen zijn uniform zoals BIT, beginsituatie, aanpak van een competentie, uitwisselen plan van aanpak en groepsvormende activiteiten. Er vinden groepsvormende activiteiten plaats en veel eigen invulling is mogelijk. Tijdens de TUBs wordt niet specifiek aandacht besteed aan een onderzoeksrepertoire.	

	Tutorbegeleiding in K2-fase K3-fase	Bij de tutorbegeleiding in de K2-fase komen een aantal onderstaande aspecten al aan de orde nl. informatie(theorie) selecteren op relevantie (punt 2) en informatie(theorie) kritisch op waarde inschatten (punt 3). Aan het presenteren (mondeling en schriftelijk) wordt binnen de tutorbegeleiding in de K2-fase nu minder structureel aandacht besteed (punt 6).	
--	--	---	--

Als ik (een) bepaalde onderzoekscompetentie(s) centraal zou willen stellen, dan is dat

In P-fase: beroepsbeeldverheldering: gesprek met mentor: vragen stellen, antwoorden registreren, conclusies trekken. Evt. Literatuur kunnen samenvatten en bronvermelding volgens APA.

In P-fase: beroepsvaardigheden: keuze maken tussen niets doen aan onderzoeksrepertoire of aanbod over onderzoek en een klein onderzoek uitvoeren.

In P-fase: vakverbreding: systematisch observeren van kinderen (zelf keuzes maken in observatievragen en -methodes). Begeleid onderzoek.

In P-fase BA 1: systematisch observeren van kinderen op 1 aspect nl. betrokkenheid m.b.v. een aangereikt observatie-instrument. Geleid onderzoek.

In P-fase BA 2: in kaart brengen van reeds in de stageklas gehanteerde werk-, instructie en interactievormen. Vanuit deze inventarisatie, een onderzoeksvraag opstellen om de betreffende vormen uit te breiden en te verdiepen.

In K1-fase BA 3: studenten leren lezen (van tabellen en schema's), analyseren en interpreteren. Ze leren om kwalitatieve en kwantitatieve gegevens te leren verbinden (NED). Algemeen BA3: studenten leren gericht op zoek te gaan naar informatie (dit past qua tijd nu niet in de BA, het mag niet ten koste gaan van de vakinhoud).

In K1-fase BA 4: diagnostische cyclus bij R/W, een model wordt aangeboden hoe studenten met kinderen kunnen werken met onderzoeksgroepen.

In K1-fase BA 5: concept Basisontwikkeling (4 B's) toepassen en verantwoorden van eigen handelen, speelwerkijd, onderzoek naar materialenkennis NED: Koppelen theorie en praktijk (m.b.v. videofragment en stageopdracht) en dat adequaat kunnen beargumenteren.

In K1-fase BA 6: inzicht krijgen in verschillende observatiesystemen (handelingsgericht, ontwikkelingsgericht) en in verschillende registratiesystemen (o.a. KIJK, HOREB, CITO). Werken met onderzoeksvraag in de praktijk.

Actieonderzoek: handhaven met als aandachtspunten: de term actieonderzoek definiëren, de lage opkomst van de lessen, het formuleren van de onderzoeksvraag incl. de kwaliteit ervan, explicieter gebruik maken van onderzoekscyclus heeft meerwaarde voor de ontwikkeling van de student als wel voor de schoolontwikkeling.

Werken met Kempelcompetenties:

P- en K1-fase:

1. In de P-fase: in kaart brengen, vervolgvactiteiten bedenken. In de K1-fase in kaart brengen, een plan opzetten, uitvoeren en evalueren.

K2- en K3-fase:

1. Het werken met competenties zorgt ervoor dat studenten een onderzoeksaanpak hanteren en een gehele onderzoekscyclus doorlopen. Het werken met competenties gebeurt op individueel niveau (m.u.v. actieonderzoek dat gerelateerd is aan schoolontwikkeling) en is bevorderlijk voor een onderzoeksmatige houding en systematisch te werk gaan.

2. Het opzetten en uitvoeren van praktijkonderzoek.

Tutorbegeleiding P- en K1fase:

In de conceptversie onderzoekslijn van 31 jan. 2008 is het voorstel om in de tutorbegeleiding m.b.t. de onderzoekslijn de onderstaande onderdelen aan bod te laten komen met Hilde, Karel en Frank besproken.

Dit vanuit de vraag: Hoe zouden we dit in de P1- en K1-fase aan bod kunnen laten komen?

1. Onderzoekende houding.
2. Informatie selecteren op relevantie.
3. Informatie kritisch op waarde inschatten.
4. Informatie bestuderen en essenties samenvatten.
5. Literatuur verwerken volgens APA-richtlijnen.
6. Presenteren (bijv. met behulp van poster, sheets, powerpoint).

Reactie Karel en Hilde:

om studenten betekenisvol de bovenstaande onderdelen te leren, dient de inhoud van de BA's te worden meegenomen in de tutorbegeleiding. Dit betekent dat alle tutoeren op vergelijkbare wijze de bovenstaande onderdelen in de tutorbegeleiding aan bod moeten brengen.

Reactie Frank: *in de tutorlijn ook enkele colleges invoegen zodat uniformiteit ontstaat. Ook is tutortraining hierbij belangrijk.*

Tutorbegeleiding K2- en K3-fase:

In de conceptversie onderzoekslijn van 31 jan. 2008 is het voorstel om in de tutorbegeleiding m.b.t. de onderzoekslijn de onderstaande onderdelen aan bod te laten komen met Mark en Mirjam Wouters besproken. Dit vanuit de vraag: Hoe zouden we dit in de K2- en K3-fase aan bod kunnen laten komen?

1. Onderzoekende houding. *Mirjam: hier aandacht aan besteden: wat verstaan we hieronder? Wat moet een student laten zien?*
2. Informatie(theorie) selecteren op relevantie. *Mark: bijv. bij taal de juiste toetsen pakken, vanuit praktijk de juiste vragen stellen op het juiste moment. Mirjam: lijkt toch meer een individuele aangelegenheid te zijn, gezien de verschillende thema's die studenten kiezen.*
3. Informatie(theorie) kritisch op waarde inschatten.
Reactie Mark op punt 2+3: is binnen de P- en K1-fase van belang. In de K2-fase is 1 van de toetscriteria fundering. Hier passen de onderdelen informatie selecteren op relevantie (2) en informatie kritisch op waarde inschatten (3), duidelijk in.
4. Informatie(theorie) bestuderen en essenties samenvatten. *Mark, Mirjam: is in K2-en K3-fase niet meer aan de orde.*
5. Literatuur verwerken volgens APA-richtlijnen. *Mark: wordt momenteel te weinig aandacht aan besteed. Mirjam: verdient meer aandacht, maar het belang hiervan zou ook duidelijker naar voren gebracht moeten worden in bijvoorbeeld de informatiebrochure.*
6. Presenteren (bijv. met behulp van poster, sheets, powerpoint).
Reactie Mark: in K2-fase zou je bij de tutorbegeleiding wellicht aandacht kunnen besteden hoe je je presenteert voor een toetsgesprek. Ook wellicht aandacht besteden aan de schriftelijke verslaglegging (presentatie) in de vorm van een eindbalans in het assessmentdossier.

3.3 Conclusies

1. Er komen verschillende aspecten van een onderzoeksrepertoire naar voren in de diverse onderwijsarrangementen. Ze zijn nog niet als zodanig geëxpliciteerd.
2. In enkele interviews (met name bij de BA's) wordt weinig specifieke informatie gegeven over onderzoeksactiviteiten door de geïnterviewde docenten.
3. Het onderzoeksrepertoire is niet als toetscriteria opgenomen.
4. Aandacht voor een onderzoeksrepertoire binnen de onderwijsarrangementen vraagt extra tijd. Zie opmerking bij BA3.
5. Gestructureerd en systematisch werken is herkenbaar, maar veel impliciet.
6. Vanaf het eerste leerjaar veronderstellen we dat er vaardigheden aanwezig zijn bij studenten, die echter onvoldoende aanwezig lijken te zijn. Bijv. studenten hebben over het algemeen moeite om zich zelf te sturen, het beschikken van vaardigheden zoals het kunnen samenvatten van literatuur, kunnen presenteren, adequaat verantwoorden van wat de student doet. Studenten pakken pas zaken aan als ze er voor staan (kijken niet vooruit).
7. In de hier genoemde onderwijsarrangementen wordt de nieuwsgierige en onderzoekende houding van studenten nog weinig als uitgangspunt genomen voor het onderwijs.
8. Bij vakverbreding (OND01/OND02) maken studenten zelf keuzes in observatievragen en observatiemethodes (minder sturing door de opdracht), terwijl in BA1 een observatie-instrument wordt aangereikt (meer sturing door de opdracht).
9. Bij BA5 is vanuit de interviews nog onduidelijk hoe de student wordt voorbereid op de K2-fase en wat het onderzoeksmatig karakter is van de beide BA's.
10. BA 6 is een echte onderzoekscyclus opgenomen.
11. N.a.v. gesprek met Hilde Douma: houding, kennis en vaardigheden gaan hand in hand, concentrische aanpak. Houding en kennis meer aandacht in het begin, onderzoeks(deel)documentjes analyseren en waarderen, langzaamaan als ervaring inbrengen. In TUB: bronvermelding, literatuur verwerken. Bij BBV: gesprekken met mentor meer verkenkend inzetten. In een latere fase kan binnen de BA's onderzoeksmatige opdrachten worden ingezet. In de K2-fase doen studenten zelfstandig onderzoek.
12. Praktijkgericht onderzoek verloopt overwegend naar tevredenheid volgens de docenten.
13. Werken met Kempelcompetenties in P1- en K1:
In de Kempelcompetenties worden vanaf de P-fase onderzoeksvaardigheden ingezet, maar zijn impliciet aanwezig. Studenten moeten zaken in kaart brengen, evalueren en een vervolgvieractiviteit opzetten en uitvoeren. In de K1 staat nadrukkelijk dat de studenten een plan op moeten stellen, uitvoeren en evalueren.
14. Werken met Kempelcompetenties in K2 en K3:
 - a. Bij de interpersoonlijke, pedagogische en didactische competentie wordt de onderzoekscyclus rond gemaakt.
 - b. Bij de organisatorische competentie wordt de onderzoekscyclus niet gehanteerd.
 - c. Bij de competentie samenwerken met collega's kern 1 en de competentie samenwerken met omgeving wordt de praktijksituatie wel in kaart gebracht en gaan studenten deelnemen aan die activiteiten. Vanuit het in kaart brengen komt doorgaans geen eigen plan naar voren.
 - d. Bij de competentie samenwerken met collega's kern 2 wordt actieonderzoek opgezet en uitgevoerd waarbij het gehele onderzoeksrepertoire aan bod komen.
15. Tutorbegeleiding in P, K1, K2 en K3:
P en K1: om studenten betekenisvol onderzoeksvaardigheden te leren, dient de inhoud van de BA's en de Kempelcompetenties te worden meegenomen in de tutorbegeleiding. Dit betekent dat alle tutoren op vergelijkbare wijze de onderstaande onderdelen in de tutorbegeleiding aan bod moeten brengen. Tutortraining is hierbij van groot belang.

Tutorbegeleiding in P, K1, K2 en K3: in de tutorbegeleiding m.b.t. de onderzoekslijn kunnen de onderstaande onderdelen aan bod te komen:

1. Onderzoekende houding
2. Informatie(theorie) selecteren op relevantie.
3. Informatie(theorie) kritisch op waarde inschatten
4. Informatie(theorie) bestuderen en essenties samenvatten (dient in P en K1 aan bod te komen, in K2-en K3-fase zou het accent hier niet meer moeten liggen).
5. Literatuur verwerken volgens APA-richtlijnen.
6. Presenteren (bijv. met behulp van poster, sheets, powerpoint) van o.a. actieonderzoek, eindbalans, K2- en K3toets.

Gezamenlijke aanbevelingen voor de onderzoekslijn m.b.t. de onderwijsarrangementen

1. Aanbeveling is dat docenten explicieter onderzoek en de verschillende kennis en vaardigheden van het onderzoeksrepertoire in de diverse onderwijsarrangementen aan bod laten komen.
2. Het verdient aanbeveling om een expliciet besluit te nemen over de vraag of toetscriteria moeten worden opgenomen in het curriculum wat betreft het onderzoeksrepertoire.
3. De Kempel dient na te gaan of zij voor het onderzoeksrepertoire extra tijd wil investeren of dat deze verweven zitten in de betreffende onderwijsarrangementen. Ook nagaan of er studiepunten worden toegekend aan het beheersen van het onderzoeksrepertoire. Onze aanbeveling is in ieder geval om in de K2 en K3 onderzoeksrepertoire als toetscriterium op te nemen.
4. Gestructureerd en systematisch werken explicieter maken door gebruik te maken van ondersteunende onderzoeksmodellen (denk-probeer-leer → doe) en benoemen van de onderzoeksstappen en de deelvaardigheden.
5. Studenten vanaf het begin (in P-fase) informatievaardigheden (zoals informatie kunnen selecteren op relevantie, kritisch op waarde kunnen inschatten, informatie bestuderen en essenties kunnen samenvatten, literatuur kunnen verwerken volgens APA-richtlijnen.) Beroepsvaardigheden meer invullen met voor het beroep noodzakelijke eigen vaardigheden (leren leren, informatievaardigheden, mondelinge en schriftelijke communicatie).
6. Docenten kunnen expliciet meer aandacht schenken aan het ontwikkelen van een nieuwsgierige en onderzoekende houding van studenten; hen leren om adequate (leer-/onderzoeks)vragen te stellen en door onderzoek te beantwoorden.
7. De docenten van vakverbreding (OND01/OND02) en BA 1 dienen met elkaar na te gaan of de opbouw van hetgeen aan studenten wordt gevraagd, verantwoord logisch is.
8. In BA5 kan het onderzoeksmatig karakter wellicht (voor een gedeelte) meer worden benaderd (bijv. werken vanuit onderzoeksdoelstellingen en onderzoeksvragen vanuit Basisontwikkeling).
9. Voor BA6 zouden volgend studiejaar onderzoeksdoelen kunnen worden toegevoegd zodat studenten worden getoetst op onderzoeksvaardigheden.
10. N.a.v. gesprek met Hilde Douma is haar aanbeveling om geleidelijk aan te werken van onderzoekshouding naar kennis over onderzoeken en onderzoek uitvoeren, naar zelfstandig opzetten en uitvoeren van onderzoek.
11. Praktijkgericht onderzoek handhaven en het onderzoeksrepertoire in de beoordeling betrekken.
12. Omdat er verschillende termen worden gehanteerd zoals actieonderzoek, praktijkonderzoek, praktijkgericht onderzoek enz. is het raadzaam een glossarium samen te stellen zodat eenduidige termen op De Kempel worden gehanteerd.
13. Werken met Kempelcompetenties in P1- en K1: Nagaan of in de Kempelcompetenties vanaf de P-fase onderzoeksvaardigheden explicieter kunnen worden ingezet. Een opbouw van onderzoeksvaardigheden vanaf de P-fase ontwikkelen binnen de Kempelcompetenties.

14. Werken met Kempelcompetenties in K2 en K3:
 - a. Het werken met competenties zorgt ervoor dat studenten een onderzoeksaanpak hanteren en een gehele onderzoekscyclus doorlopen. Het werken met competenties gebeurt op individueel niveau (m.u.v. actieonderzoek dat gerelateerd is aan schoolontwikkeling) en is bevorderlijk voor een onderzoeksmatige houding en systematisch te werk gaan.
 - b. We bevelen aan om met elkaar na te denken of het zinvol is om in de kernen van de organisatorische competentie, de competentie samenwerken met collega's kern 1 en de competentie samenwerken met omgeving de onderzoekscyclus rond te maken.
 - c. Om de leeropbrengst van het opzetten en uitvoeren van praktijkonderzoek mee te nemen naar de K3-fase en een onderzoeksrepertoire te ontwikkelen, zouden de studenten deze in vuistregels dienen te formuleren.
 - d. In de begeleiding van de studenten is het aan te bevelen om aan de onderzoekscyclus nadrukkelijk aandacht te schenken.
 - e. In de begeleiding van de studenten is het aan te bevelen om de vuistregels (die studenten hebben geformuleerd na het praktijkonderzoek in de K2-fase) te gebruiken zodat een doorgaande ontwikkeling van het onderzoeksrepertoire wordt bevorderd.
15. In de tutorbegeleiding in P1-, K1, K2 en K3 een doorgaande lijn ontwikkelen t.a.v.:
 1. Onderzoekende houding
 2. Informatie(theorie) selecteren op relevantie.
 3. Informatie(theorie) kritisch op waarde inschatten.
 4. Informatie(theorie) bestuderen en essenties samenvatten (dient in P en K1 aan bod te komen, in K2-en K3-fase zou het accent hier niet meer moeten liggen).
 5. Literatuur verwerken volgens APA-richtlijnen.
 6. Presenteren (bijv. met behulp van poster, sheets, powerpoint) van o.a. actieonderzoek, eindbalans, K2- en K3toets.

3.4 Discrepantieanalyse van het onderzoeksrepertoire

In dit hoofdstuk achterhalen we welk onderzoeksrepertoire (houding, kennis en vaardigheden) nodig is voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek. De literatuur waarop we ons hebben gebaseerd, staat hieronder vermeld.

- Baarda, D. B. & de Goede, M. P. M. (1990). *Basisboek methoden en technieken. Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Leiden: Stenfert Kroese.
- Baarda, D. B., de Goede, M. P. M. & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek (Tweede, geheel herziene druk ed.)*. Groningen: Stenfert Kroese.
- Geldens, J. & Popeijus, H. L. (2007). *De ROTOR-cyclus. Denk- en handelingsmodel en kern van ontwikkelingsbegeleidend onderzoek* (visiestuk, 7e druk). Helmond: Kempellectoraat Hogeschool de Kempel.
- Geldens, J. J. M. & Popeijus, H. L. (2006). *Het ontwerpen van ontwikkelingsbegeleidend onderzoek*. Helmond: Hogeschool de Kempel
- Geene, W. (2004). *Goed gezien. Onderzoeksvaardigheden in het onderwijs*. Den Haag: Pak.
- Harinck, F. (2008). *Basisprincipes praktijkonderzoek* (Vierde druk ed.). Antwerpen: Garant.
- Kallenberg, A. J., Koster, B. & Onstenk, J. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren* Utrecht: ThiemeMeulenhoff.
- Kemenade, R. v., Breteler-Issing, H. & Windmuller, I. (2007). *Adviesdocument Projectgroep Leraar als onderzoeker*. Eindhoven: Fontys Pabo's.
- Markenhof, A., Bastings, M. & Oost, H. (2002). *Een onderzoek presenteren*. Baarn: HB Uitgevers.

- Mertens, J. (2006) *Praktijkonderzoek voor bachelors. Leidraad voor bij het (af)studeren in het competentiegericht hbo*. Bussum: Coutinho.
- Oost, H. (2002). *Een onderzoek uitvoeren*. Baarn: HB Uitgevers.
- Oost, H. (2004). *Een onderzoek begeleiden*. Baarn: HB Uitgevers.
- Oost, H. (2002). *Een onderzoek rapporteren*. Baarn: HB Uitgevers.
- Oost, H. & Markenhof, A. (2002). *Een onderzoek voorbereiden*. Baarn: HB Uitgevers.
- Popeijus, H. L. & Geldens, J. J. M. (2007). *Onderzoekend leren onderwijzen in leerwerk gemeenschappen (visiestuk, 1e druk)*. Helmond: Kempellectoraat, Hogeschool de Kempel.

Onderzoeksrepertoire vanuit de bestudeerde literatuur
1. doelstelling en onderzoeksvragen
Formuleren van doelstelling en deeldoelstellingen
Formuleren van onderzoeksvragen
2. informatie (vanuit theorie en praktijk) verzamelen
Informatie selecteren op relevantie en betrouwbaarheid
Informatie kritisch op waarde inschatten
Informatie bestuderen en essenties samenvatten
3. opzet van onderzoek
Formuleren van een heldere, onderzoekbare, expliciete, relevante probleemstelling
Bepalen van type onderzoek (kwalitatief, kwantitatief)
Bepalen van doelgroep: eigen ontwikkeling, individueel, klas-, school-, omgevingsniveau.
Bepalen en opzetten welke instrumenten in te zetten: observaties, interviews, vragenlijsten, concept mapping, ...
4. uitvoeren onderzoek: dataverzameling
In kaart brengen van eigen ontwikkeling
Observaties van kind(eren)
Observaties van leraar, leraren
Observaties op schoolniveau
Observaties op omgevingsniveau
Gesprekken/interviews met kinderen
Gesprekken/interviews met leraren (mentoren, andere teamleden)
Telefoongesprekken
Video(fragmenten) van kinderen en/of leraren
(Digitale) Vragenlijsten met kinderen
(Digitale) Vragenlijsten met leraren (bouw-, of gehele team)
(Digitale) Vragenlijsten met omgeving (ouders of andere scholen)
Bestaande documenten (o.a. notulen, methodes, schriftjes)
Bestaande of zelf geconstrueerde toetsen
Mind mapping / concept mapping
Team-/bouwvergaderingen
5. uitvoeren onderzoek: dataverwerking
Data methodisch verantwoord ordenen en analyseren
Data methodisch verantwoord interpreteren
Relevante conclusies trekken
Vertaalt relevante conclusies naar verbeteringen en aanbevelingen in de praktijk
6. onderzoek rapporteren
Een bij het onderzoek passende opzet van een onderzoeksverslag gebruiken
De verschillende onderzoeksfases overzichtelijk weergeven
Literatuur verwerken volgens APA-richtlijnen
7. onderzoek presenteren
Beheerst de vaardigheid presenteren (bijv. met behulp van poster, sheets, powerpoint)
NB. Onderzoek op de werkplek vindt altijd plaats in goed en voortdurend overleg met de betrokkenen zoals directie, mentoren, teamleden, ouders.

In de onderstaande discrepantieanalyse geven we aan wat er al gebeurt op De Kempel en welk onderzoeksrepertoire niet of nauwelijks aan bod komt. Dit is op grond van wat we te weten zijn gekomen door de interviews.

Onderzoeksrepertoire	Beginsituatie van De Kempel 2007-2008										
	BBV	Vakv.	BV (n.v.t.)	BA1	BA2	BA3	BA4	BA5	BA6	K2	K3
Voortdurende koppeling tussen Handelen, BIT en Theorieën / vakconcepten.											
Inzicht in onderzoekscyclus											
1. doelstelling en onderzoeksvragen											
Formuleren van doelstelling en deeldoelstellingen									X?	X	X
Formuleren van onderzoeksvragen									X?	X	X
2. informatie (vanuit theorie en praktijk) verzamelen											
Informatie selecteren op relevantie en betrouwbaarheid										X	X
Informatie kritisch op waarde inschatten										X	X
Informatie bestuderen en essenties samenvatten	X						X	X		X	X
3. opzet van onderzoek											
Formuleren van een heldere, onderzoekbare, expliciete, relevante probleemstelling									X?	X	X
Bepalen van type onderzoek (kwalitatief, kwantitatief)									X?	X	X
Bepalen van doelgroep: eigen ontwikkeling, individueel, klas-, school-, omgevingsniveau.									X?	X	X
Bepalen en opzetten welke instrumenten in te zetten: observaties, interviews, vragenlijsten, concept mapping,.....									X?	X	X
4. uitvoeren onderzoek: dataverzameling											
In kaart brengen van eigen ontwikkeling									X?	X?	X?
Observaties van kind(eren)		X		X				X?	X?	X?	X?
Observaties van leraar, leraren	X?				X?				X?	X?	X?
Observaties op schoolniveau	X?						X?		X?	X?	X?
Observaties op omgevingsniveau	X?						X?		X?	X?	X?
Gesprekken/interviews met kinderen									X?	X?	X?
Gesprekken/interviews met leraren (mentoren, andere teamleden)	X				X?		X?		X?	X?	X?
Telefoongesprekken										X?	X?
Video(fragmenten) van kinderen en/of leraren											

(Digitale) Vragenlijsten met kinderen								X?	X?	X?	
(Digitale) Vragenlijsten met leraren (bouw-, of gehele team)									X?	X?	
(Digitale) Vragenlijsten met omgeving (ouders of andere scholen)									X?	X?	
Bestaande documenten (o.a. notulen, methodes, schriftjes)							X		X?	X?	
Bestaande of zelf geconstrueerde toetsen					X	X			X?	X?	
Mind mapping / concept mapping									X?	X?	
Team-/bouwvergaderingen									X?	X?	
5. uitvoeren onderzoek: dataverwerking											
Data methodisch verantwoord ordenen en analyseren		X		X		X	X		X?	X	X
Data methodisch verantwoord interpreteren		X		X		X	X		X?	X	X
Relevante conclusies trekken		X		X		X	X		X?	X	X
Vertaalt relevante conclusies naar verbeteringen en aanbevelingen in de praktijk				X		X	X		X?		
6. onderzoek rapporteren											
Een bij het onderzoek passende opzet van een onderzoeksverslag gebruiken										X	X
De verschillende onderzoeksfases overzichtelijk weergeven									X?	X	X
Literatuur verwerken volgens APA-richtlijnen	X								X?	X	X
7. onderzoek presenteren											
Beheerst de vaardigheid presenteren (bijv. met behulp van poster, sheets, powerpoint)									X?	X	X

NB.

1. Onderzoek op de werkplek vindt altijd plaats in goed en voortdurend met de betrokkenen zoals directie, mentoren, teamleden, ouders.
2. In de tutorbegeleiding in de P1 t/m K3-fase wordt aandacht besteed aan de eigen ontwikkeling van de student en hierbij speelt het onderzoeksrepertoire een rol.
3. Bij de Kempelcompetenties in de P en de K1-fase worden enkele onderzoeksvaardigheden ingezet, maar op impliciete wijze. In de P-fase moeten studenten zaken in kaart brengen, evalueren en een vervolgvacature opzetten en uitvoeren. In de K1 staat nadrukkelijk dat de studenten een plan op moeten stellen, uitvoeren en evalueren.
4. De beschrijving van de Kempelcompetenties in de K2 en K3-fase hebben een onderzoeksmatig karakter: van in kaart brengen van de eigen ontwikkeling en die van de stageklas en stageschool (beginsituatie), SMART formuleren van doelen, opzetten en uitvoeren van plan om doelen te bereiken en een reflectie (terug- en vooruitblik).

4 Onderzoekslijn op De Kempel

4.1 Voorstel onderzoekslijn

In dit hoofdstuk concretiseren we het voorstel voor een onderzoekslijn voor studenten van De Kempel. We baseren dit voorstel op de inventarisatie van onderzoeksrelevante aspecten in Kempeldocumenten (H. 2), de beginsituatie van het onderzoeksrepertoire op De Kempel (§ 3.1 t/m § 3.3) en de literatuurstudie naar welke houding, kennis en vaardigheden (onderzoeksrepertoire) nodig zijn voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek.

In onderstaand schema geven we een overzicht van het voorstel om het onderzoeksrepertoire op De Kempel te verbreden en te verdiepen.

SCHEMA VOORSTEL ONDERZOEKSLIJN Jeannette Geldens & Miep van Himbergen 30 mei 2008					
FASEN IN DE OPLEIDING	BLOK 1	BLOK 2	BLOK 3	BLOK 4	TUTORBEGELEIDING
<p>P-fase Onderzoekende houding + informatievaardigheden + in elk onderwijsarrangement wordt 1 individueel klein onderzoek gedaan onder begeleiding van docent (1 manier van dataverzameling komt hierbij aan bod).¹</p> <p>ROTOR-cyclus hierbij bruikbaar als denk- en handelingsmodel.</p>	<p>Beroepsbeeldverheldering (BBV): gesprek met mentor: vragen stellen, antwoorden registreren, conclusies trekken.</p> <p>Beroepsvaardigheden (BVA): In blok 2 aanbod toevoegen over onderzoeken. Daarnaast een klein onderzoek opzetten en uitvoeren ten dienste van BBV. Relatie met inhoud van BBV, dan wel stage-ervaringen (koppeling theorie-praktijk).</p> <p>Vakverbreding: systematisch observeren van kinderen + in gesprek met kinderen.</p>		<p>BA1 systematisch observeren van kinderen op het gebied van 1 aspect nl. betrokkenheid.</p>	<p>BA2 doelstelling en onderzoeksvragen leren formuleren om de in de stageklas gehanteerde werk-, instructie en interactievormen uit te breiden en te verdiepen.</p>	<p>P-fase en K1-fase</p> <ol style="list-style-type: none"> Onderzoekende houding Informatie selecteren op relevantie. Informatie kritisch op waarde inschatten. Informatie bestuderen en essenties samenvatten. Literatuur verwerken volgens APA-richtlijnen. Rapporteren van onderzoeksresultaten en/of van eigen ontwikkeling (competenties). Presenteren van onderzoeksresultaten en/of van eigen ontwikkeling (competenties). (bijv. met behulp van poster, powerpoint). <p>Alle tutoren brengen bovenstaande onderdelen aan bod, gebruikmakend van de inhoud van de onderwijsarrangementen (BBV, BVA, Vakverbreding, OND01, OND02, alle BA's, kritische kernen en portfolio).</p> <p>K1-fase: Elk BA-team (BA3 t/m BA6) formuleert richtlijnen die tutoren tijdens TUBs (begeleid en onbegeleid) kunnen benutten om de onderzoeksvaardigheden uit de betreffende BA te ondersteunen.</p>
<p>K1-fase Idem P-fase, In elke BA een (individueel en/of in tweetallen) klein onderzoek naar didactische vraagstukken.</p>	<p>BA3 lezen (van tabellen en schema's), analyseren en interpreteren, kwalitatieve en kwantitatieve gegevens verbinden (NED).</p>	<p>BA4 diagnostische cyclus (bij R/W) en met kinderen werken met onderzoeksgroepen</p>	<p>BA5 concept Basisontwikkeling: zoeken naar mogelijkheden om onderzoek expliciet op te nemen.</p>	<p>BA6 voor de onderdelen NED en OMW de onderzoekscyclus hantieren. De probleemstelling / onderzoeksvraag is gegeven en studenten onderzoeken op de stageschool en in literatuur naar een antwoord op dit probleem of vraag.</p>	

SCHEMA VOORSTEL ONDERZOEKSLIJN Jeannette Geldens & Miep van Himbergen 30 mei 2008					
FASEN IN DE OPLEIDING	BLOK 1	BLOK 2	BLOK 3	BLOK 4	TUTORBEGELEIDING
K2-fase ROTOR ontwikkelings- en onderzoekscyclus op groepsniveau en 1 x onderzoek naar schoolontwikkeling	KIG diagnostische cyclus	Minor vrij Minor vak alle minoren hanteren een onderzoekscyclus evt. een aparte minor onderzoek (begeleid vanuit lectoraat)		Minor vrij Minor vak alle minoren hanteren een onderzoekscyclus evt. een aparte minor onderzoek (begeleid vanuit lectoraat)	1. Bepalen van type onderzoek binnen de cyclus (kwalitatief, kwantitatief, explorerend, inventariserend, ...). 2. Rapporteren van onderzoeksresultaten en/of van eigen ontwikkeling (competenties). 3. Presenteren van onderzoeksresultaten en/of van eigen ontwikkeling (competenties). Alle tutoren besteden aandacht aan bovenstaande onderdelen, gebruikmakend van de inhoud van de onderwijsarrangementen. Extra aanbod (2 colleges per blok of kennisobject): 1 x rapporteren en 1x presenteren.
		K2-competenties (planmatig werken) bij een aantal competenties de onderzoekscyclus inzetten 1 x onderzoek naar schoolontwikkeling (AON)			
K3-fase ROTOR ontwikkelings- en onderzoekscyclus op groepsniveau en 1 x onderzoek naar schoolontwikkeling	LFT	Minor vak alle minoren hanteren een onderzoekscyclus		Blokstage en afstuderen	1. Bepalen van type onderzoek binnen de cyclus (kwalitatief, kwantitatief, explorerend, inventariserend, ...). 2. Rapporteren van onderzoeksresultaten en/of van eigen ontwikkeling (GCT). 3. Presenteren van onderzoeksresultaten en/of van eigen ontwikkeling (GCT). Alle tutoren besteden aandacht aan bovenstaande onderdelen, gebruikmakend van de inhoud van de onderwijsarrangementen. Extra aanbod (2 colleges of kennisobject): 1 x rapporteren en 1x presenteren. Dit i.v.m. complexiteit van GCT.
		K3-competenties afstudeerthema m.b.v. de onderzoekscyclus vormgeven 1 x onderzoek naar schoolontwikkeling			
¹ In P-en K1-fase bieden we studenten diverse manieren van dataverzameling aan zodat zij vervolgens in de K2- en K3-fase kunnen kiezen uit deze manieren. De tabel 'onderzoeksrepertoire' op p. 44 en 45 kan hierbij van dienst zijn.					
In alle fasen van de opleiding bestuderen de studenten onderzoekspublicaties en koppelen dit naar praktijk en BIT. Elk BBV- en BA-team maakt een voorstel voor het bestuderen van onderzoekspublicaties door studenten (opbouw in complexiteit).					

In het volgende lichten we het voorstel uit voorgaand schema toe.

P-fase

In deze fase is het van belang dat studenten een onderzoekende houding ontwikkelen. Er vinden oriënterende onderzoekjes plaats rondom onderwijs- en pedagogische vraagstukken (observeren van betrokkenheid), schoolvakken (bijvoorbeeld inzicht verwerven in bestaande leerlijnen). Tevens is er aandacht voor basisvaardigheden met betrekking tot onderzoek zoals bronnengebruik, dataverzameling, verslaglegging, vragen stellen, vastleggen informatie, presenteren.

De ROTOR-cyclus als denk- en handelingsmodel is bruikbaar bij het opzetten en uitvoeren van deze oriënterende kleine onderzoeken.

Het inpassen van de stappen uit de ROTOR-cyclus als denk- en handelingsmodel heeft meerwaarde om zowel de ontwikkeling als de nodige kennisbronnen systematisch te (leren) bevragen voor de competentieontwikkeling en persoonlijke groei van student. Het systematisch (leren) onderzoeken/leren heeft betrekking op de student (reflectie), op de ander (feedback/leren met en van elkaar), op de groep (de bouw) en/of op de school (leren op schoolniveau / bijdrage aan lerende organisatie).

Zowel in de P- als de K1-fase bieden we studenten diverse manieren van dataverzameling aan zodat zij vervolgens in de K2- en K3-fase kunnen kiezen uit deze diverse manieren.

K1-fase

In de K1-fase is het verder ontwikkelen van een onderzoekende houding belangrijk. Evenals in de P-fase worden ook in deze fase door studenten oriënterende kleine onderzoeken opgezet en uitgevoerd.

De onderzoekjes richten zich hier op didactische vraagstukken zoals het vergelijken van methodes of onderzoek naar speel-leermiddelen en/of werkvormen of foutenanalyses van producten van de kinderen).

Aan het einde van de K1-fase is het voorstel om in BA6 (in ieder geval bij de onderdelen Nederlands en Oriëntatie op Mens en Wereld) de onderzoekscyclus te hanteren. De probleemstelling en onderzoeksvraag wordt in BA6 gegeven en studenten onderzoeken op hun eigen stageschool en in de literatuur naar antwoorden voor dit probleem en deze vraag.

K2-fase

Het voorstel in deze fase is om studenten de ontwikkelings- en onderzoekscyclus op groepsniveau te laten doorlopen.

Verder is het voorstel om het huidige actieonderzoek waarbij onderzoek wordt gedaan naar een aspect van schoolontwikkeling te handhaven. Studenten kunnen in deze fasen zelf bepalen op welke manier zij onderzoek (kwalitatief, kwantitatief, inventariserend, explorerend, ...) willen opzetten en uitvoeren.

Om de leeropbrengst van het opzetten en uitvoeren van onderzoek mee te nemen naar de K3-fase en een onderzoeksrepertoire te ontwikkelen, zouden de studenten deze leeropbrengst in vuistregels kunnen formuleren.

K3-fase

Ook in deze fase doorlopen studenten onderzoekscycli op groepsniveau en vindt praktijkgericht onderzoek naar een aspect van schoolontwikkeling plaats. De reeds verworven onderzoeksvaardigheden uit de K2-fase kunnen in de K3-fase nadrukkelijk worden gebruikt om zich verder te ontwikkelen in het opzetten en uitvoeren van onderzoek.

Bij de begeleiding van de studenten is het van belang om de -in de K2-fase geformuleerde- vuistregels te gebruiken zodat een doorgaande ontwikkeling van het onderzoeksrepertoire wordt bevorderd.

4.2 Aanbevelingen onderzoekslijn

Op De Kempel worden onderzoeksactiviteiten verricht door docenten, werkzaam binnen het Kempellectoraat en de Kempelkring van het Interactumlectoraat. Daarnaast doen Kempeldocenten met het oog op professionalisering onderzoek op De Kempel, dat wordt begeleid door het Kempellectoraat.

Op De Kempel vindt ook HBO- en WO-masteronderzoek in de opleiding plaats door studenten van universiteiten. Zij worden hierbij begeleid door het Kempellectoraat.

We bevelen aan, de kennis en ervaring die docenten reeds hebben opgedaan met onderzoek en onderzoek begeleiden van docenten of studenten, in te zetten bij het professionaliseren van anderen en het verder vormgeven van onderzoek in het Kempelcurriculum.

Verder bevelen we in willekeurige volgorde aan om:

- ✓ docenten bewust te maken van het belang van onderzoek en onderzoeksrepertoire in het curriculum van De Kempel;
- ✓ de onderzoekslijn integraal op te nemen in het curriculum van De Kempel;
- ✓ de onderzoeksvaardigheden in toetsdoelen en prestatie-indicatoren op te nemen;
- ✓ in alle fasen van de opleiding studenten onderzoekspublicaties te laten bestuderen en die te laten koppelen naar de praktijk en hun beroepsidentiteit (zie ook schema voorstel onderzoekslijn);
- ✓ Elk BBV- en BA-team maakt een voorstel voor het bestuderen van onderzoekspublicaties door studenten (opbouw in complexiteit).
- ✓ in elke fase van de opleiding de tutorbegeleiding van de onderzoeksvaardigheden inhoudelijk af te stemmen op de onderwijsarrangementen van de betreffende periodes; na te gaan hoe het onderzoeksrepertoire zicht verhoudt tot de Dublindescriptoren (zie Bijlage 1);
- ✓ een onderzoeksmatige werkwijze te verbinden aan de minoren VRIJ en VAK;
- ✓ te expliciteren wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen onderzoeks- en reflectievaardigheden en hoe deze zich tot elkaar verhouden;
- ✓ na te gaan welke kennis en vaardigheden docenten nodig hebben om de onderzoekslijn in het opleidingsonderwijs van De Kempel vorm te geven (aanbod en begeleiding van studenten);
- ✓ tijdens de verdere ontwikkeling van de onderzoekslijn, een aantal K2- en K3-studenten te laten meedenken;
- ✓ te inventariseren welke relevante begrippen docenten in hun onderwijsarrangementen hanteren die te maken hebben met onderzoek zodat we eenduidig taalgebruik kunnen bevorderen;

Om een bijdrage te leveren aan het verkrijgen van eenduidig taalgebruik van docenten over onderzoek en onderzoeksrepertoire is een glossarium (Bijlage 4) samengesteld. Dit glossarium is een eerste aanzet. Wanneer een inventarisatie is gemaakt van relevante onderzoeksbegrippen die docenten in hun onderwijsarrangementen hanteren, kan het glossarium verder worden uitgebreid.

Ten slotte bevelen we COO en faseteam 1 en 2 aan na te gaan op welke wijze de voorgestelde onderzoekslijn kan worden geïmplementeerd in het curriculum van De Kempel. Het gaat dan met name om de fasering (volgorde en tijdpad) van het implementeren van de onderzoekslijn en om de facilitering.

Literatuur

- Baarda, D. B. & de Goede, M. P. M. (1990). *Basisboek methoden en technieken. Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Leiden: Stenfert Kroese.
- Baarda, D. B., de Goede, M. P. M. & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek (Tweede, geheel herziene druk ed.)*. Groningen: Stenfert Kroese.
- Blok, H., Karsten, S. & Slegers, P. (2006). Werken aan kwaliteit: een goed model is het halve werk. *Didaktief*, 3, 8-9.
- Broekkamp, H., & Hout-Wolters, B. v. (2006). *De kloof tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk. Een overzichtsstudie van problemen, oorzaken en oplossingen*. Amsterdam: Vossiuspers UvA.
- Castelijns, J., Koster, B. & Vermeulen, M. (2004). *Kantelende kennis, integrale ontwikkeling van scholen en opleidingen*. Utrecht: Educatieve Federatie Interactum.
- Commissie Onderwijs Hogeschool de Kempel. (2008). *Ruimte voor Leren*. Helmond: Hogeschool de Kempel.
- Deming, W. E. (1986). *Out of the Crisis*. Cambridge, MA: MIT, CAES.
- Faseteam 1 Hogeschool de Kempel. (2008). *Notitie Eerste Fase. Inhoud en organisatie van de P-en K1-fase*. Helmond: Hogeschool de Kempel.
- Faseteam 2 Hogeschool de Kempel. (2008). *Notitie Tweede Fase. Inhoud en organisatie van de K2- en K3-fase*. Helmond: Hogeschool de Kempel.
- Geene, W. (2004). *Goed gezien. Onderzoeksvaardigheden in het onderwijs*. Den Haag: Pak.
- Geldens, J. J. M., Popeijus, H. L. & Bergen, T. C. M. (2003). Op zoek naar de kenmerken van een krachtige werkplekleromgeving voor aanstaande leraren in de basisschool. *Velon tijdschrift voor lerarenopleiders*, 24(2), 15-22.
- Geldens, J. J. M., Himbergen, M., & Steinfort, R. (2004, 10 november). *Op zoek naar (leer)behoeften van Pabo-studenten. Kenniskringonderzoek naar (leer)behoeften van derdejaars studenten van Pedagogische Hogeschool De Kempel*. Paper gepresenteerd op de conferentie 'Kantelende kennis', Helmond.
- Geldens, J. J. M. & Popeijus, H. L. (2006). *Het ontwerpen van ontwikkelingsbegeleidend onderzoek*. Helmond: Hogeschool de Kempel
- Geldens, J. & Popeijus, H. L. (2007). *De ROTOR-cyclus. Denk- en handelingsmodel en kern van ontwikkelingsbegeleidend onderzoek (visiestuk, 7e druk)*. Helmond: Kempellectoraat Hogeschool de Kempel.
- Geldens, J. J. M. & Popeijus, H. L. (2008). *Kwaliteitskenmerken opleidingsschool*. Helmond: Kempellectoraat, Hogeschool de Kempel.
- Goegebeur, W. & Looy, L. v. (2004). De lio en de leraar als onderzoeker: de utopie voorbij? *Velon tijdschrift voor lerarenopleiders*, 25(3), 45-54.
- Harinck, F. (2008). *Basisprincipes praktijkonderzoek (Vierde druk ed.)*. Antwerpen: Garant.
- Hogeschool de Kempel. (2008). *Veranderen en verankeren. Strategisch beleidsplan 2008-2011*. Helmond: Hogeschool de Kempel.
- Kallenberg, A. J., Koster, B. & Onstenk, J. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren* Utrecht: ThiemeMeulenhoff.
- Kemenade, R. v., Breteler-Issing, H. & Windmuller, I. (2007). *Adviesdocument Projectgroep Leraar als onderzoeker*. Eindhoven: Fontys Pabo's.
- Koster, B., Onstenk, J. & Kallenberg, T. (2008). Een onderzoekende houding voor leerkrachten: moet dat nou? *JSW* 92, 30-33.
- Markenhof, A., Bastings, M. & Oost, H. (2002). *Een onderzoek presenteren*. Baarn: HB Uitgevers.
- Mertens, J. (2006) *Praktijkonderzoek voor bachelors. Leidraad voor studenten bij het (af)studeren in het competentiegericht hbo*. Bussum: Coutinho.

- Obbink, Hanne - Onderwijsonderzoek: despagaat tussen wetenschap en praktijk (in: het Onderwijsblad nr. 19, 1 november 2003, p. 14-17).
- Oost, H. (2002). *Een onderzoek uitvoeren*. Baarn: HB Uitgevers.
- Oost, H. (2004). *Een onderzoek begeleiden*. Baarn: HB Uitgevers.
- Oost, H. (2002). *Een onderzoek rapporteren*. Baarn: HB Uitgevers.
- Oost, H. & Markenhof, A. (2002). *Een onderzoek voorbereiden*. Baarn: HB Uitgevers.
- Onderwijsraad (2003). *Kennis van onderwijs: ontwikkeling en benutting*. Onderwijsraad: Den Haag.
- Onderwijsraad & Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (2001). *Hogeschool van kennis. Kennisuitwisseling tussen beroepspraktijk en hogescholen*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Onstenk, J., Kallenberg, T. & Koster, B. (2007). De onderzoekende leraar en schoolontwikkeling. *MESO magazine* 27(157), 4-8.
- Ponte, P. (2002). *Onderwijs van eigen makelij. Procesboek actieonderzoek in scholen en opleidingen*. Soest: Nelissen.
- Popeijus, H. L. & Geldens, J. J. M. (2007). *Onderzoekend leren onderwijzen in leerwerk gemeenschappen (visiestuk, 1e druk)*. Helmond: Kempellectoraat, Hogeschool de Kempel.
- Popeijus, H. L., Geldens, J. J. M., Coenders, F. J. L., Lemmen, M. L. & Venrooij, A. J. v. (2007). *Uitgangspunten en kenmerken van leren in leerwerk gemeenschappen* (lectoraatsplan 3e druk ed.). Helmond: Hogeschool de Kempel
- Reynaert, W. (Ed.). (2006). *Studieloopbaanbegeleiding en Assessment. Spelen met grondhoudingen*. Groningen/ Houten: Wolters-Noordhoff.
- Shewhart, W. A. (Ed.). (1939). *Statistical Method from the Viewpoint of Quality Control*. New York: Dover.
- Simons, P. R. J. & Ruijters, M. C. P. (2001). Workrelated learning: elaborate, expand and externalise. In E. J. Nijhof & L. F. M. Nieuwenhuis (Eds.), *The dynamics of VET and HRD systems*. Enschede: Twente University Presse.
- Vijfeijken, M. v. (2006). De onderzoekende leraar (in opleiding) onderzocht. *Velon tijdschrift voor lerarenopleiders*, 27(2), 13-21.

Bijlage 1 Dublin-descriptoren

De Dublin-descriptoren zijn ontleend aan *Rapportage Projectgroepen Bacheloropleidingen RUG* (april 2004). In de descriptoren zijn zowel de kwalificaties van de Bachelor als die van de Master opgenomen om het Bachelorniveau aan te scherpen.

Kwalificaties Bachelor

1. Kennis en inzicht

Heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.

2. Toepassen kennis en inzicht

Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.

3. Oordeelsvorming

Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal- maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.

4. Communicatie

Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten.

5. Leervaardigheden

Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.

Om de doorgaande lijn van kwalificaties van de bachelor en de master te laten zien, vermelden we hier tevens de kwalificaties van de master.

Kwalificaties Master

1. Kennis en inzicht

Heeft aantoonbare kennis en inzicht, gebaseerd op de kennis en het inzicht op het niveau van Bachelor en die deze overtreffen en/of verdiepen, alsmede een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoeksverband.

2. Toepassen kennis en inzicht

Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere (of multidisciplinaire) context die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan.

3. Oordeelsvorming

Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen.

4. Communicatie

Is in staat om conclusies, alsmede de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten of niet- specialisten.

5. Leervaardigheden

Bezit de leervaardigheden die hem in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelf-gestuurd of autonoom karakter.

Bijlage 2 ROTOR-cyclus

Visie:

Onderzoeken en ontdekken zijn kernen van (voortdurend) leren en ontwikkelen, individueel en collectief. Onderzoeken vatten we op als een gestructureerde manier van werken om gegevens te verzamelen waarmee een onderzoeker antwoorden kan geven op systematisch gestelde vragen met als doel problemen of probleemvragen op te lossen (Geldens & Popeijus, 2007).

Onderzoekend leren onderwijzen omvat een systematische manier van informatie verzamelen en verwerken over deels of geheel onbekende onderwerpen gericht op ontwikkeling (Popeijus & Geldens, 2007).

De systematiek uit zich in een op reflectie gebaseerde cyclische aanpak. Deze aanpak omvat een voortdurende wisselwerking tussen denken-proberen-leren: plan-do-study en eerst daarna 'act' (PDCA) (Shewhart, 1939; Deming, 1986; Geldens & Popeijus, 2007).

Met die aanpak genereert de lerende uit de verzamelde informatie nieuwe, en voor hem of haar betekenisvolle, kennis op basis van ervaringen. Een continue wisselwerking tussen praktijk en theorie is geborgd. De stappen uit die reflectieve en ontwikkelingsgerichte aanpak vormen bij elkaar de ROTOR-cyclus.

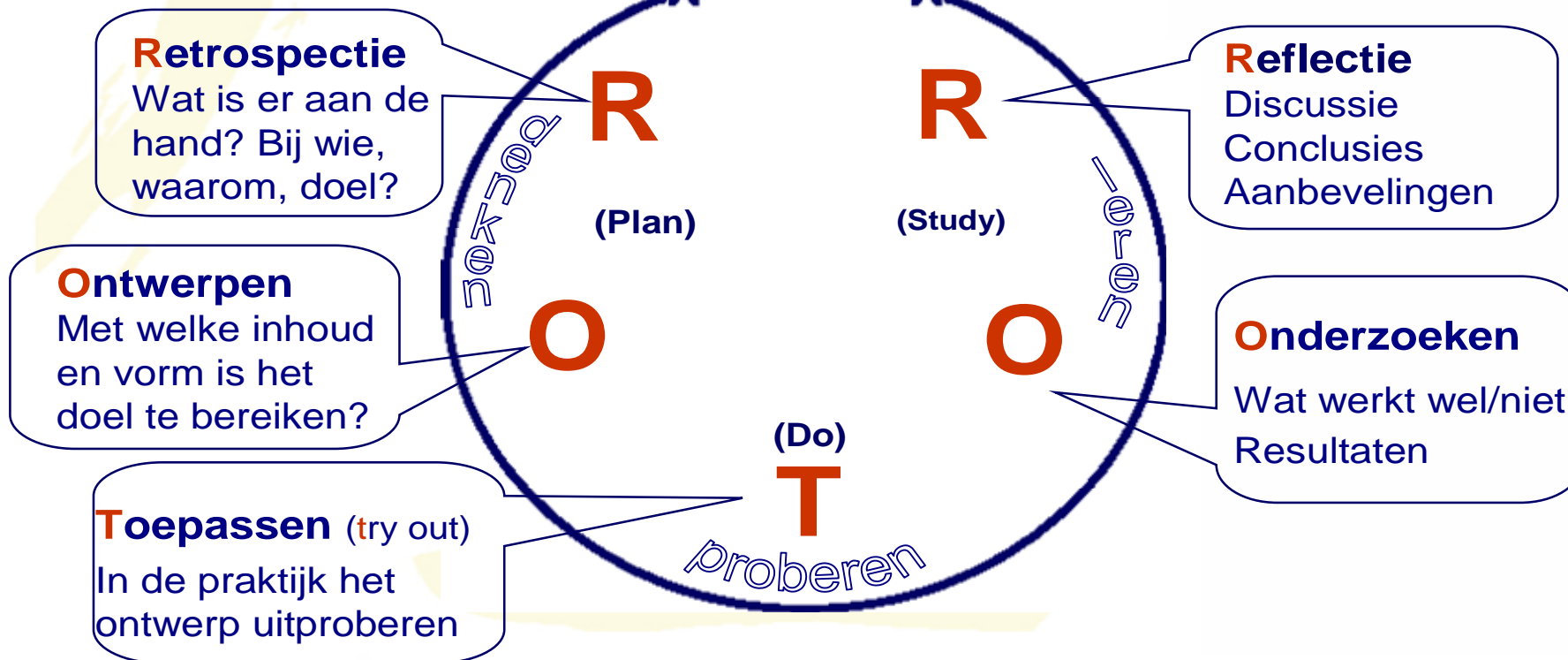
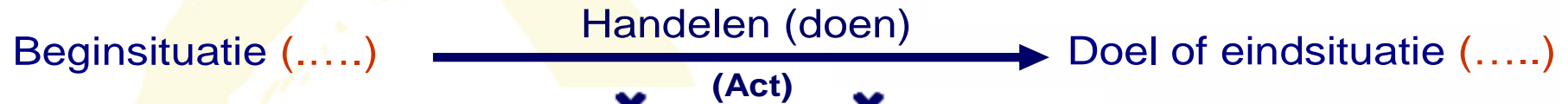
Als denk- en handelingsmodel heeft de aanpak inmiddels haar bruikbaarheid bewezen voor het leren en de ontwikkeling op (a) *individueel* niveau zowel als op het (b) *collectieve* niveau van de groep of de organisatie (zie Halfjaarverslagen Kempellectoraat).

De denkstappen die de student kan toepassen laten zich goed omschrijven als:
'denken - proberen - leren - doen'.

Toegesplitst op (samen) onderzoekend leren en werken in het onderwijs leidt de uitwerking van deze denkstappen tot het dynamische denk- en handelingsmodel ROTOR (Geldens & Popeijus, 2007):

1. Retrospectie (wat is er aan de hand, welk doel wordt nagestreefd, welke vragen zijn er);
2. Ontwerpen (welke inhoud en vorm worden gekozen om het doel te bereiken);
3. Toepassen (hoe worden inhoud en vorm in de praktijk toegepast of geprobeerd)
4. Onderzoeken (welke kansen en welke risico's blijken uit die toepassing?);
5. Reflectie (interpretatie onderzoeksresultaten in het licht van de doelstelling en de vragen).

ROTOR-cyclus: denken-proberen-leren-doen

ROTOR-cyclus

denk- en ontwikkelingsmodel

ROTOR-cyclus bruikbaar voor afstudeerplan

In het handelen van beginsituatie naar doel of eindsituatie gebeurt iets:

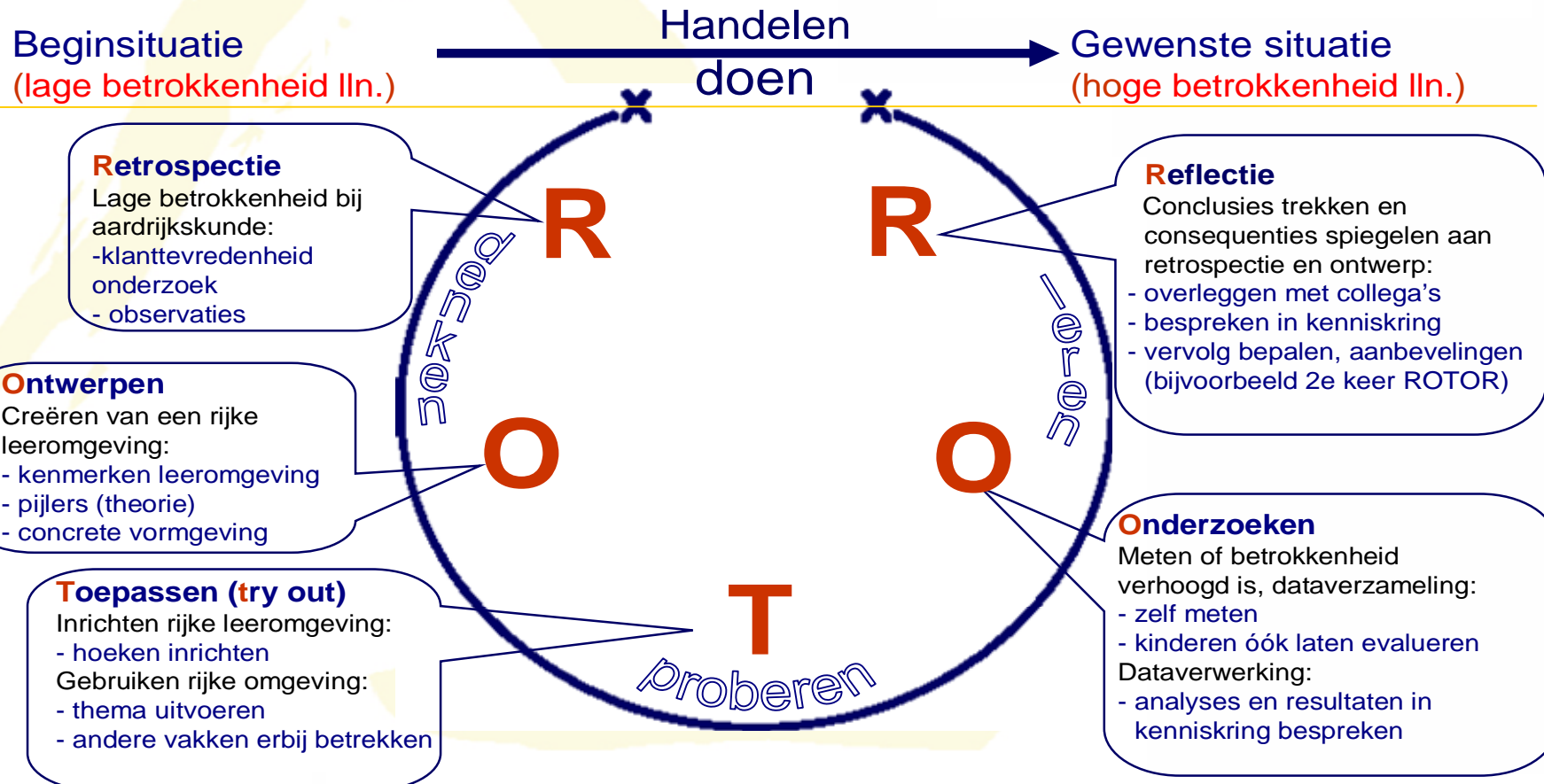
- **R**etrospectie → Je stelt de vraag wat is er aan de hand? Je verzamelt informatie uit de praktijk en gaat na wat bekend is uit de theorie.
- **O**ntwerpen → Je verleent betekenis aan de informatie en je bepaalt welke vorm en inhoud nodig zijn om op te lossen en hoeveel tijd dat kost.
- **T**oepassen → Je gaat je geplande ontwerp proberen in de praktijk.
- **O**nderzoeken → Je gaat na of het geplande ontwerp werkt. Wat gaat goed, wat belemmert?
- **R**eflectie → Is wat er aan de hand was opgelost? Terug- en vooruitblik: wat betekent je antwoord? Trek conclusies, geef aanbevelingen.

Wanneer het geplande ontwerp werkt → gebruiken in het handelen (Act)

ROTOR-cyclus

denk- en ontwikkelingsmodel

ROTOR-cyclus: denken-proberen-leren-doen

ROTOR-cyclus

denk- en ontwikkelingsmodel

Bijlage 3 Aandachtspunten werkgroep Onderzoekslijn

Voor de werkgroep Onderzoekslijn zijn er de volgende aandachtspunten:

1. Met regelmaat contact opnemen met

1. COO (stuurt faseteam 1 en 2 en de werkgroep onderzoekslijn aan). Vragen naar belangrijke documenten m.b.t. onderzoekslijn en vragen naar samenhang met de werkgroep reflectie en BIT.
2. Faseteam 1 en 2: uitzetten van een portfoliolijn van P t/m. K3-fase. Meenemen van reflectie- en onderzoekslijn. Vragen naar belangrijke documenten m.b.t. onderzoekslijn.
3. Feedback vanuit Kempel- en Interactumlectoraat (associate lector participeert in werkgroep Onderzoekslijn en in Kempelkring van Interactumlectoraat).

2. Praktisch bruikbare documenten (visie, uitgangspunten en kaders)

1. Plek voor onderzoek.
2. Ontwerpkader voor onderzoek op De Kempel.
3. Kempellectoraat:
 - visiestuk leerwerkgemeenschappen
 - de ROTOR-cyclus. Denk- en handelingsmodel. Visiestuk_druk 5.
 - mindmap onderzoek
 - protocol vragenlijst
 - criteria voor de beoordeling van een (leer)onderzoeksverslag, rapport of scriptie
4. Interactumlectoraat:
 - onderzoeksvaardigheden pabo-onderzoekers
 - Onderzoek naar Onderzoek
5. Kemenade, R. v., Breteler-Issing, H. & Windmuller, I. (2007). *Adviesdocument Projectgroep Leraar als onderzoeker*. Eindhoven: Fontys Pabo's.
6. Literatuur APA-richtlijnen.

3. Bruikbare overige literatuur

- Baarda, D. B. & de Goede, M. P. M. (1990). *Basisboek methoden en technieken. Praktische handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek*. Leiden: Stenfert Kroese.
- Baarda, D. B., de Goede, M. P. M. & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek (Tweede, geheel herziene druk ed.)*. Groningen: Stenfert Kroese.
- Geene, W. (2004). *Goed gezien. Onderzoeksvaardigheden in het onderwijs*. Den Haag: Pak.
- Harinck, F. (2008). *Basisprincipes praktijkonderzoek (Vierde druk ed.)*. Antwerpen: Garant.
- Kallenberg, A. J., Koster, B. & Onstenk, J. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren* Utrecht: ThiemeMeulenhoff.
- Kemenade, R. v., Breteler-Issing, H. & Windmuller, I. (2007). *Adviesdocument Projectgroep Leraar als onderzoeker*. Eindhoven: Fontys Pabo's.
- Markenhof, A., Bastings, M. & Oost, H. (2002). *Een onderzoek presenteren*. Baarn: HB Uitgevers.
- Mertens, J. (2006) *Praktijkonderzoek voor bachelors. Leidraad voor studenten bij het (af)studeren in het competentiegericht hbo*. Bussum: Coutinho.
- Oost, H. (2002). *Een onderzoek uitvoeren*. Baarn: HB Uitgevers.
- Oost, H. (2004). *Een onderzoek begeleiden*. Baarn: HB Uitgevers.
- Oost, H. (2002). *Een onderzoek rapporteren*. Baarn: HB Uitgevers.
- Oost, H. & Markenhof, A. (2002). *Een onderzoek voorbereiden*. Baarn: HB Uitgevers.
- Ponte, P. (2002). *Onderwijs van eigen makelij. Procesboek actieonderzoek in scholen en opleidingen*. Soest: Nelissen.

4. Algemene aandachtspunten

1. Dublin-descriptoren.
2. Een leerlijn voor een onderzoeksrepertoire vaststellen.
3. Eindkwalificaties voor een onderzoeksrepertoire vaststellen.
4. Bespreken met COO en faseteams: de tijd die studenten nodig hebben om onderzoek te doen, zich verdiepen in onderzoek, verdeling van studiepunten.
5. Koppeling met Kempelcompetenties. Onderzoek opnemen in de contextbeschrijving bij de Kempelcompetenties?

5. Tijdpad werkgroep Onderzoekslijn

December 2007

1. Onderzoeksdocumenten van De Kempel bestuderen.
2. Literatuur vergaren en bestuderen.
3. Tijdpad uitzetten.
4. Informatie onderzoekslijn vanuit andere pabo's.
5. Format samenstellen voor interviews van enkele collega's van P1, P2, BA1 t/m BA6 en enkele K3-studenten.

Januari 2008

1. Interviews afnemen met enkele collega's (P1 t/m BA) en enkele K3-studenten.
2. Glossarium samenstellen over onderzoek en onderzoeksrepertoire om te komen tot eenduidig taalgebruik op De Kempel.
3. Vuistregels formuleren voor het uitwerken van een onderzoekslijn voor studenten en docenten van De Kempel.
4. Discrepantieanalyse maken (verschil wat er al gebeurt op De Kempel en wat er nog moet gebeuren t.a.v. de onderzoekslijn) en conclusie trekken en aanbevelingen geven tot implementatie.
5. Voorstel voor een onderzoekslijn globaal uitwerken voor de gehele opleiding.

Februari 2008

1. Het uitgewerkte document mailen aan lector, COO, faseteams en kenniskringleden en hen vragen om feedback.

Maart, april, mei 2008

1. Op grond van feedback, het document bijstellen, indien nodig verder informatie inwinnen en het document verder uitwerken.
2. Het document definitief vaststellen en verspreiden.

Bijlage 4 Glossarium

In alfabetische volgorde worden hier enkele belangrijke begrippen uit dit document gedefinieerd.

Actieonderzoek

“Actieonderzoek is een geheel van activiteiten van leerkrachten die met behulp van technieken en strategieën van sociaal-wetenschappelijk onderzoek reflecteren op hun eigen handelen en de situatie waarin dat handelen plaatsvindt en op basis van de zo verkregen inzichten hun handelen of de situatie waarin dat handelen plaatsvindt systematisch proberen te verbeteren. Via actieonderzoek verwerven docenten al doende inzichten in hun huidige handelen die ze vervolgens gebruiken met het oog op hun toekomstig handelen. Deze inzichten komen tot stand (1) op basis van analyse en interpretatie van systematisch verzamelde gegevens, (2) in dialoog met anderen en (3) met de inzet van leerlingen (of andere doelgroepen van het eigen handelen) als belangrijke informatiebron.” (Ponte, 2002, p. 20-21)

Critical friend

“Actieonderzoek voltrekt zich niet in een vacuüm.....Docenten die actieonderzoek uitvoeren, treden daarom altijd in dialoog met degenen die bij de te veranderen situatie zijn betrokken.” (Ponte, 2002, p. 21)

Kennis

In de omschrijving van kennis is een tweedeling herkenbaar. Enerzijds is kennis het vermogen om aan informatie, ervaringen, vaardigheden, houdingen betekenis toe te kennen. Anderzijds verstaan is kennis het geheel van betekenisvol gestructureerde begrippen, vaardigheden, werkwijzen dat richting geeft aan het handelen (Popeijus & Geldens, 2007).

Leren als ontwikkelingsproces

Onder leren verstaan we hier vormen van onderzoeken en verwerken van (nieuwe) informatie op basis waarvan de lerende nieuwe kennis construeert en reeds aanwezige kennis, vaardigheden of houdingen aanvult of aanpast (Popeijus & Geldens, 2007).

Onderzoek

De visie op onderzoek van de Hogeschool ligt besloten in het leidende motto van het Kempelectoraat ‘samen kennis delen is samen kennis vermenigvuldigen in voortdurende verandering’ (Popeijus et al., 2007). Onder onderzoek verstaat de Hogeschool: een gestructureerde manier van werken om gegevens te verzamelen waarmee op verantwoorde wijze antwoorden zijn te vinden op systematisch gestelde vragen met als doel problemen of probleemvragen op te lossen (Geldens & Popeijus, 2007). Onderscheiden kan worden wetenschappelijk en (ontwikkelingsbegeleidend) praktijkgericht onderzoek.

Onderzoeksrepertoire

Het geheel aan houdingen, kennis en vaardigheden dat nodig is om onderzoek op te zetten en uit te voeren.

Praktijkgericht onderzoek

Praktijkgericht onderzoek is te omschrijven als gestructureerde manieren van werken die primair zijn gericht op vragen uit de onderwijsberoepspraktijk. Kernvragen van het onderzoek zijn gericht op kansen en belemmeringen voor onderwijsontwikkelingsactiviteiten op zowel de hogeschool als op haar partnerscholen. De aard van het onderzoek is daarmee ontwikkelingsbegeleidend en kwaliteitsborgend (Popeijus, Geldens, Coenders, Lemmen, & Venrooij, 2007).

Repertoire

Een repertoire bestaat uit kennis en vaardigheden die noodzakelijk zijn om competent gedrag te kunnen vertonen. (Commissie Onderwijs, 2008. p. 14)

ROTOR

ROTOR is een acroniem voor: Retrospectie, Ontwerpen, Toepassen, Onderzoeken en Reflectie. Het is een ontwikkelingsgericht denk- en handelingsmodel dat is gebaseerd op de PDCA-cyclus zowel als elementen uit de reflectiecyclus van Korthagen. De denkstappen laten zich ook omschrijven als: ‘denken - proberen - leren - doen’ (Geldens & Popeijus, 2007).

Theorie

Een theorie omschrijven we hier als een samenhangend geheel van uitgangspunten, onderzoekselementen en kenmerken waarmee het mogelijk is verschijnselen uit de praktijk op een gestructureerde, controleerbare en herhaalbare manier te beschrijven, te verklaren en te voorstellen. Een theorie kunnen we dan ook zien als een wetenschappelijk onderbouwd geheel van gestolde en gestructureerd beschreven praktijkervaringen in een bepaalde discipline. Vanuit deze visie is de kern van het onderscheid tussen praktijk en theorie in feite beperkt tot het systematisch vastgelegd zijn van praktijkervaringen (Popeijus, Geldens, Coenders, Lemmen, & Venrooij, 2007).

Wetenschappelijk onderzoek

Wetenschappelijk onderzoek omvat gestructureerde manieren van werken die primair zijn gericht op het genereren van nieuwe kennis en nieuw inzicht.

Citeertitel:

Geldens, J. & Himbergen, M. van (2008). *Onderzoekend leren onderwijzen. Een doorgaande lijn in het onderzoeksrepertoire voor studenten van Hogeschool de Kempel*. Helmond: Hogeschool de Kempel.